

- העותרים: 1. פאיז סלים
2. עבד אללטיף מחאמד ח'אלד
3. צאדק מסעוד מרזוק עותמאן
4. מאלכ ראשיד חטאב
5. סאמי אבו זאהר
6. האגודה לזכויות האזרח בישראל

כולם ע"י ב"כ עוה"ד עאזם בשארה ו/או דן יקיר ו/או דנה אלכסנדר ו/או לימור יהודה ו/או אבנר פינצ'וק ו/או מיכל פינצ'וק ו/או עאוני בנא ו/או לילה מרגלית ו/או באנה שגרי-בדארנה ו/או שרון אברהם-ויס ו/או סוניה בולוס ו/או עודד פלר

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
ת"ד 34510, ירושלים 91000
טל': 02 - 6521218 ; פקס': 02 - 6521219

- נ ג ד -

המשיב: מפקד כוחות צה"ל ביהודה והשומרון
ע"י פרקליטות המדינה
משרד המשפטים, רח' סלאח א-דין, ירושלים
טל: 02-6466345; פקס: 02-6467011

עתירה מתוקנת למתן צו על תנאי

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 27.7.05 מוגשת בזאת עתירה מתוקנת למתן צו על תנאי, המורה למשיב לבוא וליתן טעם כדלקמן:

1. מדוע לא ייפתחו המעברים הקבועים בגדר ההפרדה, באופן שיתאפשר מעבר התושבים בהם 24 שעות ביממה, לרבות המעברים בסמוך לכפרים ג'יוס, ח'רבת ג'בארה, פרעון ופלאמיה.
2. מדוע לא יתאפשר מעבר של כלי רכב, ציוד חקלאי וציוד מכני במעברים, הקבועים בגדר ההפרדה, לרבות במעברים בסמוך לכפרים ג'יוס, ח'רבת ג'בארה, פרעון ופלאמיה.

תוכן העניינים

3	1	מבוא:
4	2	רקע עובדתי
4	2.1	גדר ההפרדה והמעברים
6	2.2	העותרים
6	2.2.1	העותרים 1 ו-2 - גיוס
7	2.2.1.1	הבעיות העיקריות כתוצאה מהגדר וכשלון הפתרונות שהוצעו:
14	2.2.1.2	השפעות משטר המעברים וההיתרים:
16	2.2.2	העותר 3 - חירבת ג'בארה:
17	2.2.2.1	שער 407 - מחסום ג'בארה
19	2.2.2.2	שער 753 - ג'בארה מזרח
19	2.2.2.3	הפתרון המוצע:
20	2.2.3	העותר 4 - פרעון:
22	2.2.4	העותר 5 - פלאמיה
24	2.2.4.1	השפעות הגדר ומשטר ההיתרים והמעברים:
25	2.3	ההליכים בפני בית המשפט:
27	2.4	כשלון משטר המעברים וההיתרים לכל אורך הגדר
33	3	הטיעון המשפטי
33	3.1	מבוא
34	3.2	החובה לאפשר לאוכלוסיה האזרחית לקיים אורח חיים תקין
35	3.3	פגיעה בזכויות יסוד של האוכלוסיה האזרחית
36	3.3.1	פגיעה בחופש התנועה
37	3.3.2	הפגיעה בזכויות יסוד נוספות
39	3.4	חוסר סבירות וחוסר מידתיות של המדיניות אותה מנהיג המשיב
39	3.4.1	חוסר מידתיות
41	3.4.2	חוסר סבירות
42	3.5	המשיב מפר את התחייבויותיו בפני בג"צ

ואלה נימוקי העתירה:

1. מבוא:

ההגבלות על כניסתם של התושבים הפלסטינים של השטחים הכבושים, באשר הם, למרחב התפר נחלקות לשתיים. ישנן המגבלות המשפטיות, הנובעות ממשטר ההיתרים שהחיל המשיב על כניסה למרחב התפר - הוא המרחב, שבין גדר ההפרדה לקו הירוק. משטר זה הוא מסעו של הפלסטיני בנבכי הביורוקרטיה הצבאית בשטחים הכבושים על מנת לזכות בהיתר להיכנס למרחב התפר. חלקם של המבקשים מסורב מטעמים כאלה ואחרים ומתויג כמסורב כניסה וחלקם האחר זוכה בהיתר המיוחל לתקופה מוגבלת (להלן – משטר ההיתרים). ההיתר מזכה את הפלסטיני לעמוד בשערי גדר ההפרדה בהמתנה למחזיקי המפתחות ובציפיה לבידוק ביטחוני, שבסופו יוכל להיכנס ברגל, אם יתמזל מזלו, למרחב התפר, לתקופה מוגבלת, בטרם יחזור להמתין בשערי גדר ההפרדה בדרכו הביתה וחוזר חלילה (להלן – משטר המעברים).

עניינה של עתירה זו הוא משטר המעברים. ארבעת הכפרים נשוא העתירה, אשר סמוכים למקטע הגדר שבין קלקיליה לטולכרם, הם אך מקרה מבחן להפעלת המעברים בידי המשיב לאורך גדר ההפרדה. על כן יובאו במסגרתה גם דוגמאות לבעיות, מהן סובלים תושבי כפרים אחרים לאורכה של הגדר, המתפתלת בעומק השטחים הכבושים. על פי החלטת בית המשפט הנכבד מיום 27.7.05, תאחד עתירה זו עם משלימתה - העתירה שהוגשה נגד משטר ההיתרים: בג"ץ 639/04 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה והשומרון ואח'.

העתירה המקורית הוגשה ביום 28.12.03, ובמסגרתה ניתן צו על תנאי, המורה למשיב לבוא וליתן טעם מדוע "לא יותר מעברם של תושבים, כלי-רכב, ציוד חקלאי וציוד מכני במעברים שבמכשול קו התפר בסמוך לכפרים ג'יוס, ח'רבת ג'בארה, פרעון ופלאמיה, בשעות סבירות במשך היממה".

בעקבות הגשת העתירה התנהלו מגעים מרובים, תחת פיקוחו של בית המשפט הנכבד, בין נציגי העותרים לנציגי המשיב, וכן התקיימו מספר דיונים והוגש חומר רב לבית המשפט, כמו עדכונים בדבר המגעים והמצב העובדתי בשטח. ביום 27.7.05 הורה בית המשפט על הגשת עתירה מתוקנת, שיהיה בה כדי להציג תמונה עדכנית.

בשל שלל הבעיות, שמתעוררות במסגרת עתירה זו, ושלל המגעים שהתקיימו בין הצדדים שבהם הועלו הצעות לפתרונות מפתרונות שונים, העתירה המתוקנת תהיה, בהכרח, ארוכה ומפורטת. העתירה תסקור בפירוט את המצב ההתחלתי, הפתרונות שהוצעו והמצב כיום בנוסף למבט כולל על הפעלת המעברים בגדר ההפרדה.

הלקח העיקרי מניהולה של עתירה זו במשך יותר משנתיים הוא, שמשטר המעברים וההיתרים, אותם הנהיג המשיב, כשלו כשלון חרוץ בשמירה על מרקם חיי התושבים. כל הפתרונות שהוצעו, למרות היות מרביתם מקומיים ונוגעים לשערים ספיציפיים, אין בכוחם לשפר את המצב ולאפשר לתושבים לנהל אורח חיים מקובל שלא לדבר על ראוי, נורמלי או תקין.

על כן ייאמר כבר עתה, כי בכוחם של שני פתרונות, ורק הם, לעמוד במבחן השמירה על מרקם החיים, כפי שקבע בית המשפט הנכבד בפסיקותיו בעניין הגדר.

האחד מצוי בביטול משטר ההיתרים ופתיחת המעברים במשך כל שעות היממה למעבר אנשים, כלי רכב, ציוד, כלים וסחורות – הוא הסעד המבוקש במסגרת עתירה זו ועתירת ההיתרים.

השני מצוי בהזזת תוואי הגדר מאדמות הכפרים העותרים בשל הפגיעה הבלתי מידתית בזכויות התושבים המוגנים ובמרקם חייהם, קביעת התוואי בהתבסס על שיקולים זרים וקיום תוואים חלופיים, שפגיעתם בתושבים פחותה – הוא הסעד המבוקש במסגרת עתירת הכפרים פרעון, ח'רבת ג'בארה, א-ראס וצור ועתירת הכפרים פלאמיה וג'יוס (בג"ץ 11765/05 ראש מועצת הכפר ח'רבת גבארה ואח' נ' ראש הממשלה ואח' ובג"ץ 10905 ראש עיריית ג'יוס ואח' נ' ראש הממשלה ואח', בהתאמה), שאוחדו עם העתירה דנן בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 22.2.06 ומיום 27.2.06.

למותר לומר שהזזת התוואי כאמור, באזור הכפרים העותרים וביתר הכפרים הסמוכים לגדר, תייתר את הצורך היומיומי של פלסטינים תושבי הכפרים להיכנס למרחב התפר, ותייתר את הצורך בדיון ובהכרעה לגבי סבירות וחוקיות משטר ההיתרים והמעברים, שכל כולו הוא תוצר של הקמת גדר בתוואי, העובר בתוככי מרחב חייהם של רבבות חקלאים פלסטינים.

2. רקע עובדתי

2.1 גדר הפרדה והמעברים

1. לידתה של גדר הפרדה באזור הכפרים נשוא העתירה הנה בהחלטת ממשלת ישראל מיום 23.6.2002 שאישרה באופן עקרוני הקמת מכשול קבוע נגד בני אדם מהקצה הצפון-מערבי של הקו הירוק (סמוך לכפר סאלם) ועד להתנחלות אלקנה בדרום וכן תוואי למכשול באזור ירושלים. ביום 14.8.2002 אישר הקבינט את התוואי הסופי לשלב א' שכלל 96 ק"מ בין סאלם ואלקנה ועוד 20 ק"מ במסגרת עוטף ירושלים. הגדר נסגרה סמוך לכפרים נשוא העתירה בחודשים אוגוסט וספטמבר 2003.

2. גדר הפרדה מורכבת ממערכת של גדרות, תעלות, דרכי פטרול ודרכי טשטוש ואמצעי תצפית והתראה. מטרתה המוצהרת היא להגביל מעבר של מפגעים מהשטחים אל שטח מדינת ישראל, על מנת להגן על חייהם של תושבי המדינה. אלא מאי, עיקר הגדר שבין סאלם לבין אלקנה הוקם בתוך השטחים הפלסטיניים הכבושים עצמם, ולא בינם לבין שטח מדינת ישראל.

3. כתוצאה מהתוואי שנבחר, לכאורה משיקולים הזרים למטרתו המוצהרת של המכשול, הגדר חוצה קהילות, מנתקת כפרים חקלאיים מאדמותיהם החקלאיות, מנתקת כפרים ממרכזי השירות המוניציפלי וכולאת בתוך לולאותיה ובינה לבין הקו הירוק מובלעות

פלסטיניות, בהן מתגוררת אוכלוסייה אזרחית, המונה עשרות אלפי נפשות, שהפגיעה ברקמת חייה כתוצאה מהגדר היא בלתי נסבלת.

4. נוכח הבעיות החמורות שיצר תוואי הגדר, היה צורך בהקמת מעברים בגדר ההפרדה, על מנת למזער את הפגיעה האנושה באוכלוסייה האזרחית, ולאפשר תנועת פלסטינים אל אדמותיהם, אל בתי ספרם, אל מקומות עבודתם ואל בני משפחתם שמהצד השני של הגדר. האמור קיבל ביטוי הצהרת במסגרת תשובת המדינה לעתירה שהוגשה נגד צווי התפיסה להקמת הגדר באזור הכפרים ג'יוס ופלאמיה בבג"צ 8698/02 **דאוד עבד אלרחים נאסר ואח' נ' מדינת ישראל ואח' (לא פורסם)**. שם נטען, כי "מתוך רצון למזער כמידת האפשר את הפגיעה בתושבי האיזור יינקטו על ידי המשיב את האמצעים אשר יפורטו להלן:

"שטחים חקלאיים במרחב התפר- פלסטינים שאדמותיהם תימצאנה במרחב התפר יהיו רשאים להיכנס לשטח הסגור לצורך עיבוד האדמה, באמצעות שערים חקלאיים שימוקמו בסמוך לכפר פלאמיה ובסמוך לכפר ג'יוס. לשם כך, ייקבעו הסדרי מעבר סבירים, תוך התחשבות בצרכים של העברת פועלים וכלי-עבודה מתאימים מחד, ויכולת להעביר סחורה שמיוצרת בשטחים החקלאיים אל הכפרים שממזרח למכשול מאידך..."

סעיף 34 לתגובה המקדמית מטעם המשיבים בעתירה לעיל המצורפת ומסומנת ע/1.

5. ההכרזה בדבר סגירת שטח מס' 2/03/ס' (מרחב התפר) קובעת, כי כל השטח שבין גדר ההפרדה לבין הקו הירוק הוא שטח צבאי סגור, והכניסה אל מרחב התפר והיציאה ממנו אמורות להתבצע דרך המעברים המפורטים בחלק ב' לתוספת להכרזה. ההכרזה גם מתנה את הכניסה למרחב התפר בהשגת היתר מתאים.

מצ"ב העתק עדכני של חלק ב' לתוספת לצו האמור המונה את המעברים בגדר ההפרדה ומסומן ע/2.

יצוין, כי לא כל המעברים המצויינים בחלק ב' המצורף פתוחים ופעילים.

6. לפי הערכת "בצלם", חייהם של כ-210,000 פלסטינים לפחות, המתגוררים ב-67 כפרים, עיירות וערים הסמוכים לתוואי הגדר, מושפעים לרעה כתוצאה מהקמת הגדר, משטר ההיתרים ומדיניות פתיחת המעברים שהוקמו במקטע א' של הגדר מסאלם ועד אלקנה.

7. בהיות אזור מרחב התפר אזור חקלאי ברובו המוחלט, תלויה פרנסת התושבים ביכולתם לעבד את האדמות, לזרוע אותן, להשקותן, לקטוף את יבולן ולהעביר את התוצרת החקלאית לשווקים. יכולת זו נפגעה קשות מההגבלות על תנועת התושבים. התוצרת החקלאית שאינה נקטפת במועד ואינה משווקת נרקבת ונזרקת, ויבולים רבים מתייבשים

בהיעדר השקיה סדירה ומספקת. חקלאים אינם יכולים להעביר כראוי דשן וציוד חקלאי. כתוצאה מסגירת השערים אבדו יבולים רבים, כגון גידולי הגויאבות והירקות. כמו כן נפגע קשות ענף הזיתים - שכן החקלאים לא הצליחו למסוק את הזיתים, לכבוש את הפרי בבתי הבד, להוביל את השמן שהופק לנקודות המכירה ולשווקו.

8. כפי שיודגם להלן, שעות הפתיחה של מעברים חיוניים נותרו מוגבלות מאוד ואינן עונות על הצרכים הבסיסיים ביותר של האוכלוסייה הכלואה מעבר להם או בגדרם. שעות הפתיחה המצומצמות אינן מתפרסמות במקרים רבים, ואף כאשר הן מתפרסמות, לעיתים אין השעות המתפרסמות תואמות את שעות הפתיחה בפועל. יתר על כן, ישנם שערים שאינם נפתחים כלל, ויש שערים נסגרים למשך ימים שלמים. המגעים הענפים בין העותרים למשיב בפיקוחו של בית המשפט הנכבד מאז הגשת העתירה הביאו אך לשיפורים מעטים ביותר במדיניות פתיחת השערים.

2.2 העותרים

9. העותרים 1 – 5 הם תושבי ישובים הסמוכים למכשול הפרדה, שפטיהם יובאו להלן. כפרי העותרים והמעברים שלידם מופיעים במפה המצורפת כנספח ע/3.

2.2.1 העותרים 1 ו-2 – ג'יוס

10. העותר 1 הינו תושב ג'יוס והיה ראש המועצה בזמן הגשת העתירה המקורית. יצויין, כי העתירה מוגשת על יסוד הסכמה ושיתוף פעולה אף עם ראש המועצה הנבחר הנוכחי של הכפר ג'יוס, מר שווקת סמחה.

11. העותר 2 הינו מהנדס מערכות מים, תושב הכפר ג'יוס ופעיל בארגון PENGON, המאגד ארגונים פלסטיניים לא ממשלתיים, המתנגדים לתוואי גדר הפרדה.

12. הכפר ג'יוס נמצא מצפון-מזרח לקלקיליה. הוא מונה כ- 3,100 נפשות, ופרנסת 90% מתושביו מחקלאות. לבד ממשפחת שארב שמונה שמונה נפשות ואשר נותרה בצידה המערבי של הגדר, מצויים תושבי הכפר כולם בצידה המזרחי. יחד עם זאת, כ-80% מהאדמות החקלאיות שבבעלות תושבי הכפר מצויות בצידה המערבי של הגדר, וכך גם מקורות המים העיקריים של הכפר. יצויין, כי 800 דונם נוספים מאדמות הכפר החקלאיות הופקעו ונהרסו לטובת הקמת הגדר עצמה. ממערב לגדר מצויים כ-2,000 דונמים של גידולי שלחין, כ-3,000 דונמים של מטעי עצי זית והדרים, קרוב ל-4,000 דונמים של גידולי ירקות ודגנים, וכמה עשרות חממות לגידול ירקות, מהם התפרנסו והתקיימו תושבי הכפר עד להקמת הגדר.

13. מתוך 550 משפחות לערך, החיות בכפר, כ-300 מתפרנסות מחקלאות השלחין באותם 2000 דונם, המצויים כיום ממערב לגדר. מרבית המשפחות האחרות מתפרנסות מגידולים חקלאיים, הכוללים ירקות, דגנים וזיתים, באדמות שאף הן מעבר לגדר כיום.

2.2.1.1 הבעיות העיקריות כתוצאה מהגדר וכשלון הפתרונות שהוצעו:

14. מצידה המערבי של הגדר מצויות שש תחנות לשאיבת מים, עליהן מתבסס הכפר לשימוש חקלאי ואף לשימוש ביתי. שלוש מן התחנות בבעלות ג'יוס, ושלוש אחרות בבעלות משותפת עם הכפר פלאמיה ועם קלקיליה. בצידה המזרחי של הגדר נותרו מספר בורות מים חצובים וכן תחנת שאיבה אחת, המשותפת לכפרים ג'יוס, ח'ירבת סיר, עזון ועזבת טביב. תחנה זו מספקת לג'יוס כ-50% בלבד מתוך צריכת המים לשימוש ביתי בכפר.

15. מאז הקמת הגדר נאלצים תושבי הכפר לרכוש מים לשתיה ולצריכה ביתית בסיסית מכפרים אחרים, ולהובילם לכפר במכליות. מחירם של מים אלה גבוה ואף התייקר נוכח ניתוק כפרים ממקורות המים שלהם על ידי הגדר, ונוכח הביקוש הגובר. משמעות עלותו הגבוהה של מצרך קיומי זה מוקצנת אף יותר נוכח העובדה, שבמקביל לאובדן מקורות המים אבד למרבית תושבי הכפר אף מקור פרנסתם העיקרי, החקלאות. מנתונים עדכניים שאספה מועצת ג'יוס עולה, כי תושבי הכפר נאלצים להוציא קרוב לחמישית מהכנסתם החודשית על רכישת מים מכפרים סמוכים ולשלם 20 ₪ לערך עבור מטר קוב מים, בעוד, לשם השוואה, מחיר מטר קוב מים לצריכה ביתית בישראל נע בין 3 ל-6 ₪ בהתאם לצריכה.

16. יוזכר כי תוכנית הנחת הצינורות לחיבור הכפר עם מקורות המים שמעבר לגדר הוגשה למינהל האזרחי עוד בחודש אפריל 2003 - לפני למעלה משנתיים. ומאז לא נעשה עימה דבר.

17. באזור הכפר ג'יוס קבועים שני שערים בגדר ההפרדה, האחד דרומית לכפר והאחר ממערב לו. השער המערבי מצוי על הציר הישיר אל מרבית אדמות הכפר, והשער הדרומי מצוי בסמוך לשטחי החקלאות הדרומיים, ולביתה של משפחת שארב שנותרה מצידה הדרומי של הגדר.

18. עם הפעלת הגדר, ננעלו השערים משך רוב שעות היממה ולא אוישו. על גבי השער המערבי תלה צה"ל מזכר, בו צויין, כי השערים ייפתחו שלוש פעמים ביום, בין השעות 06:30-07:15, 13:45-13:25 ו-15:15-18:30. בפועל פתיחת השערים לא היתה סדירה, השעות השתנו, ומשך הפתיחה היה לרוב קצר ביותר ולא עלה על $\frac{3}{4}$ שעה בסה"כ. תושבים, שביקשו לצאת אל אדמתם, המתינו לעיתים שעות עד להגעת חיילים ופתיחת השער. פתיחת השערים נעשתה בידי חיילים, שסיירו לאורך הגדר בגיפ. החיילים שהגיעו לשער איפשרו מעבר תושבים שהמתינו במקום ושברשותם אישורים, ובמרבית הפעמים, סגרו את

השער מיד לאחר מכן והמשיכו בסיורם עד לשער הבא וחוזר חלילה. מכיוון שפעמים רבות השער נפתח רק לצורך העברת הממתינים במקום, הדרך היחידה לעבור בשער היתה להמתין, לעיתים שעות, בסמוך לשער. בכמה מקרים הגיעו תושבים אל השער מיד כשננעל ובעוד החיילים מצויים במקום. למרות תחינתם של התושבים לאפשר את מעברם אל שדותיהם או אל כפרם, סירבו החיילים לפותחו שנית, ועזבו את המקום.

19. במהלך תקופות החגים בישראל, לא נפתחו השערים כלל. זה בנוסף לסגירת השערים בעת קיום התראות או לאחר פיגועים בישראל. אל מגבלות התזמון ומשך הפתיחה נוספו המגבלות על המעבר בשערים לכשאלו נפתחו, ומספר פעמים היתה גם הגבלה על מעבר גברים שמתחת לגיל 38 שהינם כח עבודה חקלאי עיקרי. כתוצאה ממשטר המעברים וההיתרים רק 40% לערך מחקלאי הכפר הצליחו להגיע אל אדמותיהם ולעבדן. ואף זאת לרוב ללא ציודם החקלאי. רק שני רכבים חקלאיים ששימשו להובלה קיבלו אישור לעבור אל האדמות החקלאיות.

20. בחודש 12/2003 הוגשה העתירה דן התוקפת את מדיניות פתיחת השערים לרבות באזור הכפר ג'יוס. במהלך ניהול העתירה חלו שיפורים בשעות פתיחת השער המערבי אולם לא בתפעולו. שעות הפתיחה הוארכו ל-3.5 שעות ביום ולאחר מכן לכ-12 שעות ביום. אולם גם שעות פתיחה אלה לא נותנות מענה לצרכי החקלאיים והעבודה החקלאית לאור המגבלות המוטלות בכניסה לשער, סגירתו בחגים ולאחר איורעים ביטחוניים, בנוסף לעניינים שונים שמתעוררים מדי פעם כגון: יחס משפיל של החיילים, עיכובים למשך שעות לביורורים, בידוק ביטחוני של הנכנסים בשער בדרכם חזרה מאדמותיהם לכפר ושל הארגזים המלאים יכול שנקטף וכהנה וכהנה בעיות הצצות על אתר ומשתנות בהתאם ליחידה המגיעה לשער ומצב רוח החיילים.

על העיכובים במעבר בשער ג'יוס מערב והיחס המשפיל לתושבים תעיד עדותו של מר מוחסן מסעוד חסן ח'טיב שנגבתה על ידי ארגון אלחאק כדלהלן:

“In December 2005, the Israeli soldiers held me at the west gate for approximately two hours upon entering or exiting, on a daily basis, for no reason except to humiliate me. For example, on 15 December 2005 at around 7 am, I reached the west gate on the way to my land, and one of the soldiers asked me to take off my jacket, which I did. He then asked me to take off the rest of my clothes, but I refused because I felt that the soldier was trying to humiliate me since he was laughing at me. When I refused to take off my clothes, the soldier called other Israeli soldiers who came to the gate within half an hour. A number of soldiers including intelligence officers came close to me and told me literally that I have to do whatever the Israeli soldiers order me to do without any objection or they would withdraw my permit. On that day, I was held for four hours before I was allowed to pass. “

מצ"ב עדותו של מר ח'טיב שנגבתה ביום 22.12.05 על ידי יוסף קווארק מארגון אלחאק ומסומנת ע/4.

21. המשיב הודיע במסגרת תשובתו מיום 1.4.05, כי בכוונתו לסגור את השער המערבי בג'יוס ולהפוך את שער פלאמיה דרום לשער המשותף לשני הכפרים, אשר ייפתח מרבית שעות היום, משעה לאחר הזריחה עד שעה לפני השקיעה.

22. כדי "להקל" על תושבי ג'יוס להגיע לשער פלאמיה דרום, לאחר ששערם ייסגר, הוציא המשיב ביום 29.3.05 צו תפיסה מס' 74/05/ת', לצורך פריצת דרך מכפר ג'יוס אל שער פלאמיה דרום. דרך זו אומנם נפרצה, אך היא לא נסללה, ואינה ראויה לנסיעת רכבים. בנוסף השער הדרומי של פלאמיה אליו מובילה הדרך, סגור לכניסת חקלאים.

23. ה"פתרון" המוצע של סגירת שער ג'יוס מערב והפיכת שער פלאמיה דרום לשער המשותף לכפרים ג'יוס ופלאמיה, יהווה הרעה של המצב שהיה קיים לפני הגשת העתירה. ראשית, פריצת הדרך גרמה להחרבת אדמות נוספות של תושבי ג'יוס וכריתת מאות עצי זית. שנית, למרות שהפתרון יקל על מספר מצומצם מחקלאי פלאמיה אשר אדמותיהם נמצאות סמוך לשער הדרומי, הוא יפגע קשות בחקלאים אחרים, מפלאמיה ומג'יוס, שאדמותיהם מרוחקות ממנו. ויודגש, אין המדובר בשאלת נוחות בלבד. שכן, מרחק של כמה קילומטרים לחקלאים הוא הכבדה משמעותית ביותר. סגירת השער המערבי של ג'יוס תגרום להארכת הדרך לחקלאים מהכפר ג'יוס אל האדמות החקלאיות. מדובר בדרך ארוכה וקשה, הנעשית בדרך כלל תוך הסתייעות בעגלות רתומות, רכבים פרטיים או מסחריים. בכל מקרה מדובר בדרך שאינה מאפשרת נסיעה מהירה. החקלאים אינם יכולים לבזבז זמן וכוח על נסיעה למשך שעה ארוכה לשער ומשם לאדמות החקלאיות וחזרה, במקום להשקיע זמן וכח אלו בעבודה החקלאית.

24. יש להוסיף, כי על אף היותה של עתירה זו, העוסקת במדיניות פתיחת השערים באזור ג'יוס ופלאמיה, תלויה ועומדת, ועל אף ש"פתרון" איחוד השערים נדחה בעקביות על ידי העותרים מהפעם הראשונה שהועלה על ידי נציגי המשיב, הרי שהמשיב החליט בכל זאת, באופן חד צדדי, לכפות פתרון זה, והוציא צו תפיסה מכוחו נפרצה הדרך. תושבי ג'יוס התנגדו לצו בדבר תפיסת מקרקעין מס' 74/05/ת' המיועד לסלילת הדרך משער פלאמיה דרום עד לכפר ג'יוס, בנימוק כי צו התפיסה פוגע באדמות החקלאיות וגורם לעקירת עצים, וכי איחוד השערים יקשה על התושבים להגיע אל אדמותיהם. בתשובה להתנגדות הודיע המשיב, באמצעות יועמ"ש איו"ש, כי אם יתברר כי ההסדרים המתוכננים אינם מיטיבים את המצב עם התושבים, תיבחן האפשרות לשוב ולשנותם כפי שנדרש. עמדה זו יש בה זלזול רב בזכויות התושבים ובפגיעה הבלתי הפיכה בהם המתבטאת בעקירת עצים והשחתת אדמות חקלאיות לריק. במקום לבחון קודם אם איחוד השערים אכן ישרת את הצרכים של התושבים ורק לאחר מכן להתחיל בביצוע, המשיב העדיף לבצע ניסוי

בתושבים. ניתן לצפות שתביעותיהם להשבת המצב לקדמותו יידחו על ידי המשיב בטענות של שיהוי או של עלות כספית גבוהה.

25. לסיכום עניין זה, שער ג'יוס מערב פתוח כיום בעקרון לכ-12 שעות ביום. שער ג'יוס דרום נפתח בעקרון שלוש פעמים ביום, בכל פעם לכ-15 דקות, ועל כך להלן. אולם מצב זה אינו סופי, שכן המדינה מתכוונת לסגור את שער ג'יוס מערב ולהפוך את שער פלאמיה דרום לשער המשותף לשני הכפרים ג'יוס ופלאמיה. הדרך האמורה להוביל מג'יוס לשער פלאמיה דרום נפרצה אך לא נסללה ועדיין אינה בשימוש, בין השאר, בגלל ששער פלאמיה דרום סגור בפני כניסת חקלאים ומאחר והדרך אינה ראויה לנסיעת רכבים.

26. הגדר באזור הכפרים ג'יוס ופלאמיה לא רק חצתה בין הכפרים לבין האדמות החקלאיות, אלא ניתקה את הדרכים החקלאיות אשר הובילו מהכפרים אל האדמות, דבר שמקשה, ולעתים קרובות אף מונע מהחקלאים להגיע מהשער ממנו הם עוברים אל חלקת האדמה אותה הם מעבדים. יצויין, שההבטחה לסלול את מקטע הדרך החקלאית שמובילה לשער ג'יוס מערב טרם מומשה למרות חלופי למעלה משמונה מחודשיים מאז שניתנה. ניתן להניח, כי העיכוב אינו סתמי לאור הכוונה לסגור את שער ג'יוס מערב באופן סופי.

27. בכל הנוגע לשער הדרומי, שמשמש הן למעבר חקלאים והן למעבר משפחת שארב, שביתה נותר מעבר לגדר ומנותק מהכפר, לא חלו שינויים מהותיים בשעות פתיחת השער מאז הוגשה עתירת המעברים ועד היום. שעות פתיחת השער נותרו קצרות ומוגבלות באופן שאינו עונה כלל על צרכי החקלאים והעבודה החקלאית. שער זה נפתח שלוש פעמים ביום - בבוקר, בצהריים ובערב - למשך רבע שעה בכל פעם, וזאת רק אם יש אנשים שממתנינים למעבר בשער. יצויין, ששעת הפתיחה בערב היא לאחר רדת החשיכה. משמעות הדבר לחקלאים, שבדרך כלל מבקשים לחזור לביתם לפני רדת החשיכה, היא שיחזרו לביתם בשעה מאוחרת או שיפסידו שעות עבודה באור היום ויחזרו בצהריים.

28. מעבר לפגיעה הקשה הנובעת מזמן פתיחתו המוגבל של שער זה לחקלאים אשר אדמותיהם נמצאות סמוך לשער, הרי שמצב זה פוגע אנושות באורח חיי משפחת שארב הכלואה בתוך מרחב התפר, מנותקת מהכפר ומכל שירות חיוני לו היא זקוקה. בני המשפחה מנותקים מבתי הספר ומרשת המים של הכפר והמשפחה סובלת ממצוקת מים לשימוש ביתי. שניים מילדי המשפחה עזבו כליל את ספסל הלימודים לאחר שהפסידו ימי לימוד רבים ומאסו בתלות בפתיחת השער. ארבעת הילדים הנוותרים מבליים מדי יום זמן רב בהמתנה בצד השער בצפייה לפתיחת השער לצורך יציאתם אל ביה"ס או חזרתם לביתם. אי-סדירות מועד הגעת הסיורים גורמת לכך שפעמים רבות מפסידים הילדים ימי לימודים. יתרה מזו, לעיתים מתעקשים החיילים על הצגת היתרים מילדי משפחת שארב שמתחת לגיל 12 ומסרבים להעבירם או שמיתרים להם לעבור לאחר תחנונים ממושכים מצד האם.

על תפעול השער הדרומי תעיד עדותה המצולמת של גב' זאריפה שארב שנגבתה על ידי ארגון "בצלם" כאשר היא ממתינה לפתיחת השער בגדר, כלהלן:

"זאריפה: עכשיו הגדר מונעת מאיתנו לצאת, לחזור, לבוא, להיכנס. עכשיו הם פותחים ב- 7:30.
ש: בבוקר?
זאריפה: כן.
ש: עד מתי?
זאריפה: זהו. פותחים, מי שנמצא עובר, מי שבפנים יוצא וסוגרים.
ש: ישר סוגרים?
זאריפה: כן, מיד. בצהריים ב- 15:2.
ש: מאיזה שעה ועד איזה שעה?
זאריפה: אין שעה. עומדים רבע שעה, פותחים לאנשים, נועלים, סוגרים והולכים הביתה. ב- 5 בערב פותחים. בלילה, אין מצב. מי שמתקרב לשער, יורים בו. מהערב והלאה, אין מעבר.
ש: באיזה שעה הגעת לפה?
זאריפה: הגעתי לפה בשעה 2:30. עכשיו אני מחכה עד שיפתחו.
קולו של בנה העומד בשער מהצד השני של הגדר: אימא! אימא!
זאריפה: כן חמוד?
ש: הגיעו הילדים שלך?
זאריפה: הם בפנים, הם לא יכולים להגיע.
ש: הם יכולים לבוא לעזור לך?
זאריפה: לא. לא. לא עכשיו. השער השני סגור.
זאריפה: סאלח, היי סאלח. תקרא לאבא, שיביא את החמור. בקרוב אני מגיעה.
הבן: מה?
זאריפה: עוד מעט, תביאו את הסוס או החמור, ותבואו להעביר את הדברים. הבאתי שעורה ליונים.
הבן: כשהשעה תהיה חמש נבוא עם הסוס.
זאריפה: מה?
הבן: עוד מעט חמש, נגיע עם הסוס.
זאריפה: טוב.
זאריפה: אין לנו חשמל. אין לנו מים. שום דבר. אני קונה את מיכלי המים. זה עולה לי 170 שקל. כמה זמן המיכל יחזיק מעמד? 10 ימים? 15 ימים? אנחנו 8 נפשות. (פעם) סגרו אותנו למשך 45 יום. אז הגיעו אבו עזאם והזרים, והעבירו לנו את האוכל מעל התיל הזה. שלחו לנו גם בקבוקי מים. לא היו מים. לא היה אוכל. היתה לי שקית קמח. תראה. 45 ימים, 8 נפשות. חילקתי להם את הלחם לחתיכות עד שעברנו את זה. ברוך השם. ככה אני חיה. כל יום יש בעיות, צרות, סבל.
ברמדאן, בשער ההוא המנעול היה מקולקל. מה אני אשמה בזה? אתם צריכים למצוא פתרון. נשארתי בשער מ- 12:30 עד 8:30 בערב. כשעשיתי ניתוח בכיס המרה, הייתי בתוך האמבולנס פה. כשאנשי הצלב האדום היו. וכל האנשים מסביבי. שעה וחצי עמדנו כאן בשער.
לפעמים פותחים בתשע, לפעמים ב- 10. לפעמים ב- 11 פותחים את השער לתלמידים. הילדים שלי היו טובים בביה"ס, ועכשיו הם הידרדרו. כשלפעמים הם הולכים ב- 11, כמה שיעורים הם מפסידים? כשלפעמים הולכים בתשע? כמה שיעורים הם מפסידים? בגלל זה הם הפסידו וגם אני. החיים שלי מרירים. חיי כלב עדיפים על שלי. מה הערך של חיי כלבים לעומת חיי? חיי סבל. כשאני נשארת מעכשיו עד הערב, איך לא אהיה עצובה? כשתוך דקה הייתי יכולה להגיע למשפחתי."

http://www.btselem.org/Hebrew/Video/20060130_Separation_Barrier_Testimony_of_Dharifa_Shareb.asp

29. בגיוס לא נעשה הליך תיאום ולא נתקיימו מפגשים עם התושבים ונציגיהם לגבי שעות פתיחת השערים. השינוי בשעות פתיחת השערים והמגבלות על הכנסת ציוד אינם מתבצעים בהליך הידברות או למיצער יידוע של הנציגים הרשמיים של התושבים - המת"ק הפלסטיני וראש מועצת הכפר. השינוי נודע לתושבים באופן מקרי, כשהם מגיעים לשער, ואז מתברר להם שאיחרו או הקדימו ביחס לשעות החדשות, וכי ישנם איסורים חדשים ומשתנים לגבי הציוד המותר להכנסה, אם בכלל. אך ברור הוא, שלא ניתן לקרוא למהלך כזה תיאום.

30. בנוסף לבעית פתיחת השערים, התושבים מתקשים בקבלת היתרים לכניסה למרחב התפר. חקלאים רבים אינם זוכים לקבל היתרי כניסה, בין אם מנימוקים "ביטחוניים" ובין אם בשל "אי-הוכחת זיקה לאדמות". כיום ידוע על 34 חקלאים בג'וסי, אשר בקשותיהם לקבלת היתר נדחו בשל קיומה של "מניעה ביטחונית". כמו כן, ידוע על 244 בקשות להיתרים, אשר נדחו בשל "אי-הוכחת זיקה לאדמות". לא זו אף זו, הטירחה הרבה, הכרוכה בהליך קבלת ההיתר ובהמצאת כל המסמכים הדרושים, כאשר לעיתים מדובר במסמכים שאינם בידי התושבים, מקשה על התושבים והופכת את חייהם לסיוט בירוקראטי. יצוין, כי אין בידי המועצה המקומית מידע מדויק לגבי כל מסורבי ההיתרים, מאחר שתושבי הכפר מגישים בקשות באופן פרטני ישירות למת"ק הישראלי בקדומים או דרך המת"ק הפלסטיני.

מצ"ב רשימה חלקית של המסורבים מטעמים ביטחוניים, שנתקבלה מעיריית ג'וסי ביום 6/11/05 ומסומנת ע/5.

31. גם חקלאים שקיבלו היתרים מנועים לעיתים מלהגיע אל אדמותיהם החקלאיות המרוחקות, בשל איסור כניסת רכבים אל מרחב התפר. אמנם, חל שינוי במדיניות לגבי הכנסת כלי רכב פלסטינים אל מרחב התפר, ולפני למעלה מחצי שנה, הודיע המשיב, כי כלי רכב מורשים ומבוטחים יותרו לכניסה למרחב התפר בכפוף להיעדר קיומה של מניעה ביטחונית על שם בעל הרכב ובתנאי שמספר הרכב שבבעלות בעל ההיתר או קרוב משפחתו מדרגה ראשונה, רשום בהיתר. ברם, אין בשינוי זה כדי לפתור את הבעיה לגבי הכנסת כלי רכב, באשר מרביתם של כלי הרכב באזור כפרים אלו אינם מורשים ואינם מבוטחים.

32. במציאות החיים בכפרים הסמוכים לגדר, רוב רובם של כלי הרכב הממונעים אינם מורשים ואינם מבוטחים. מציאות זו אופיינית אף לשטחים הכבושים בכלל. לפי מיטב ידיעת העותרים, רק כחמישית מכלל כלי הרכב בשטחים הפלסטיניים מורשים ומבוטחים. המשיב מציע איפוא "פתרון" שאינו מעשי ואינו תואם את מציאות החיים בכפרים, ומנצל את בניית גדר ההפרדה כדי לשפר את אכיפת חוקי התעבורה. למותר לומר, שדרישת הרישוי והביטוח של כלי הרכב, כמו הזיקה לאדמה, איננה שיקול ביטחוני, שבעטיו מותר למשיב להגביל את חופש התנועה.

33. יצויין עוד, כי בהודעת המשיב לא ניתן מענה למציאות, שלפיה כלי רכב אחד משרת מספר רב של בני משפחה, ולא רק בני משפחה מדרגה ראשונה. כמו כן, אם לבעל הרכב קיימת מניעה ביטחונית אזי לא ניתן להיכנס עם הרכב למרחב התפר, אפילו אם הוא נהוג בידי בן משפחה אחר בעל היתר כאמור.

34. על אף המדיניות המוצהרת, לפיה כלי רכב חקלאיים, כגון טרקטורים וציוד חקלאי, מורשים להיכנס למרחב התפר, ללא כל היתר, חקלאים עם טרקטורים מעוכבים ארוכות בשערים בכניסה לאדמות, מאחר שהחיילים מבקשים לקבל היתרים עבור הטרקטורים. החקלאים נתקלים בבעיה זו לסירוגין.

35. גם מקצתם של החקלאים, שהצליחו להתגבר על בעיות אלו, אינם יכולים להתפרנס מאדמתם, שכן עיקר התוצרת החקלאית נועדה לשיווק בשווקים השונים ברחבי הגדה המערבית. עד להקמת הגדר, נהגו הסוחרים השונים להגיע אל האדמות, לאסוף את התוצרת החקלאית ולהובילה לשווקים. כיום, לאחר ניתוק האדמות והפיכתן לשטח צבאי סגור, שהגישה אליו מוגבלת הן מבחינת זמן והן מבחינת זכות הגישה, הסוחרים אינם מגיעים אל האדמות ואינם רוכשים את התוצרת החקלאית. נציגי המשיב הציעו שהחקלאים יובילו בעצמם את התוצרת החקלאית אל הכפרים, ושם יוכלו הסוחרים לאסוף אותה ולשווקה בערי הגדה. פתרון זה אינו מעשי, שכן אין לחקלאים רכבי משא להובלת כמויות מסחריות של תוצרת חקלאית מאדמותיהם אל הכפרים. בגיוס ישנם רק שלושה כלי רכב מסחריים, והדבר יהיה כרוך בהוצאות נוספות לכיסוי כוח האדם הדרוש ושכירת כלי רכב שיבצעו את ההובלה. מיעוט כלי הרכב הפרטיים המורשים אינם מתאימים להובלה, בשל המרחקים ואי-תאימותם לנסיעות ארוכות על דרכים חקלאיות לא סלולות כשהם עמוסים. לבעיות אלה מתווסף הבידוק הביטחוני של החיילים בשער, שמבקשים לסירוגין מבעלי האדמות שמצליחים בכל זאת, ובלית ברירה, להעמיס חלק קטן מהסחורה ולהעבירה לשער, לפורקה לצורך בידוק ביטחוני.

36. שיטה זו של העברת הסחורה תלויה גם בלוח הזמנים המשתנה של החיילים, הפותחים את השער, וברצונם המשתנה לערוך בידוק ביטחוני לסחורה. על כן היא קשה לביצוע, בעיקר כשמדובר במשאיות, המגיעות ממרחקים גדולים, ונהגיהם מתקשים לתאם זאת עם שעות פתיחת השערים ולבטח עם מצב רוח החיילים.

37. אף הצעת המשיב, שהסוחרים עצמם יבקשו היתרים כבעלי עניין קבוע במרחב התפר, שתוקפם יהיה לשנתיים, אינה בת יישום. פתרון זה מניח, כי לסוחרים יהיה עניין לבקש ולטפל בבקשה לקבלת היתר למרחב התפר. ואולם לסוחרים, לבעלי משאיות ולנהגי משאיות אין כל עניין לנהל מאבק על קבלת היתרים. הם יחפשו בעלי אדמות אחרים, אשר לצורך ההגעה אל שדותיהם לא יהא צורך בחציית גדר או בקבלת היתר או בפתיחת שער. התרת כניסתם של סוחרים לצורך הובלת התוצר החקלאי הוא אינטרס של בעלי האדמות

הכלואות ב"מרחב התפר" בלבד. ואלה אין ביכולתם ליצור תמריץ כלשהו כדי לעודד את הסוחרים ונהגי המשאיות לבקש היתר, אשר קבלתו כלל אינה מובטחת.

2.2.1.2 השפעות משטר המעברים וההיתרים:

38. לפני הקמת הגדר עמדה התוצרת החקלאית השנתית מאדמות ג'יוס, שנמצאות כיום מעבר לגדר, על מאות טונות של פירות וירקות, והעבודה באדמות אלה סיפקה יותר מ-65,000 ימי עבודה. התוצרת החקלאית של הכפר ג'יוס שווקה בעיקר בערים שכס, טולכרם וקלקיליה, כאשר נהגי המשאיות הגיעו ישירות לשדות לקניית התוצרת. כתוצאה ישירה מהגבלתה של גישת החקלאים והסוחרים לאדמות אלה, כמתואר לעיל, ירדה התפוקה החקלאית השנתית מהאדמות שמעבר לגדר בכ- 50%.

39. יתרה מזו, לפני הקמת הגדר היו לתושבי ג'יוס 136 חממות באדמות, שכיום נמצאות מעבר לגדר. לאחר הקמת הגדר ירד מספר זה לכ-72 חממות בגלל סירוב הבקשות להיתרים, הבעיות במעבר החקלאים והסוחרים וההפסדים, שנגרמו לבעלי החממות עקב הקשיים בהגעה לאדמות שמעבר לגדר.

40. שמונה משפחות בכפר מתפרנסות מגידול עדרי צאן ועזים. מאז הקמת הגדר הופרזו הדירים, המצויים בתחומי הכפר, משטחי המרעה של בעליהם, אשר מצויים מעבר לגדר. בהעדר יכולת לעבור אל שדות המרעה ולחזור מהם באופן סדיר נמנעת אף האפשרות של הבאת המספוא מן השדות אל העדרים. העדרים מואכלים כיום בכ-20% מכמות המספוא הרגילה, ובפועל מצויים בהרעה כשמצבן של החיות הולך ומתדרדר.

41. בנוסף להגבלת הגישה לאדמות הוטלו מגבלות על הכנסת ציוד חקלאי וחומרי הדברה בשערים. אם לא די בכך, הרי שכתוצאה מההפסדים הכלכליים, שנגרמו לחקלאים בעקבות הקמת הגדר, מסרבים הנושים לתת אשראי לחקלאים כדי שהאחרונים יקנו חומרי הדברה, גרעינים ושתילים וישקיעו מחדש בעיבוד האדמות.

42. בעבר נהגו רבים מתושבי הכפר לעבוד בישראל. אולם עם החלת המדיניות של צמצום מתן אישורי עבודה וכניסה לישראל, רבים מאלה שאיבדו את עבודתם בישראל פנו, כמוצא אחרון להשגת פרנסה, לחקלאות. על כן ערב הקמת הגדר רובם המכריע של תושבי הכפר, כ-90%, התפרנסו מעבודה בחקלאות. כתוצאה מהקמת הגדר, מהניתוק מהאדמות ומהגבלות הגישה המשמעותיות אליהן, הגיעה רמת האבטלה בכפר ל-70%, כאשר מחצית מצעירי הכפר מובטלים. כ-300 משפחות איבדו את מקור פרנסתן ומצבן הכלכלי התדרדר באופן משמעותי. מבין אלה, כ-120 משפחות נסמכות היום על סיוע הומניטארי למחייתן.

43. עדות להשפעת הגדר על חיי התושבים בגיוס סיפקה הגב' עיטאף אחמד סעיד ח'אלד, בת 57, נשואה ואם לשישה, עקרת בית, תושבת הכפר ג'יוס, למר עבד אל-כרים א-סעדי מארגון "בצלם" ביום 23.11.05. ולהלן העדות:

"אני ובעלי גרים בכפר ג'יוס. יש לנו חמישה בנים ובת אחת. למשפחה שלנו יש בערך 22 דונם של שטחים חקלאיים. כל השטחים שלנו נמצאים עכשיו מערבית לגדר ההפרדה. הם מפוזרים בכמה אזורים: שמונה דונם של מטעי זיתים באזור מרג' אבו א-סמין, שישה דונם של עצי הדורים באזור אל-מחאג'יר, ארבעה דונם של חממות לגידול ירקות באזור מרג' יובכ וארבעה דונם של מטעי תפוחים, אפרסקים ולימונים באזור שקפת יובכ.

מאז 1989 אני עוזרת לבעלי לעבד את האדמות האלה. הגידולים החקלאיים הם מקור הפרנסה היחיד שלנו. עבדנו ביחד, כל בני המשפחה, בעיבוד האדמות עד שהרשויות הישראליות התחילו לבנות את גדר ההפרדה ממערב לכפר שלנו. אחרי שהגדר הוקמה, התקינו בה שערים כדי שהחקלאים יגיעו לאדמותיהם עם היתרים מיוחדים. שני שערים כאלה הותקנו על האדמות של כפר ג'יוס: אחד נמצא בקצה המערבי של הכפר והשני בקצה הדרומי שלו.

עד תחילת 2005 אני בעלי ושלושה מהבנים שלנו, מוחמד (24), בכר (20) ועומר (16) קיבלנו היתרים לעבור בשערים. בינואר 2005, בעלי הגיש במת"ק קדומים בקשות לחידוש ההיתרים עבורו, עבורי ועבור הילדים. המת"ק דחה את הבקשות של בעלי והילדים מסיבות "בטחוניות", ואני קיבלתי היתר שתקף לשישה חודשים. אח"כ האריכו את ההיתר שלי לשנתיים (עד 5.9.2007). בעלי והילדים הגישו בקשות חוזרות עוד כמה פעמים. הפעם האחרונה היתה בנובמבר 2005. כל הבקשות נדחו.

הסירוב לתת היתרים לבעלי וילדים שלי גורם לי סבל רב. אני לא יכולה לעשות את כל העבודה החקלאית בעצמי: עיבוד האדמה, הריסוס, הטיפול בעצים ועוד. גם המצב הבריאותי שלי לא מאפשר לי להמשיך לעבוד לבדי. אני חולת סוכרת וסובלת מבעיות בלחץ הדם ובשרירים. בעלי נאלץ לתת לאחד החקלאים, מוחמד סאמי א-דיבס, שקיבל היתר, לטפל באדמה שלנו. תמורת הטיפול הוא מקבל שלישי מהיבול. הבעיה היא שאי אפשר להשוות את רמת הטיפול שנותן בעל האדמה לזו שנותן מישהו שזו אינה אדמתו. בשנת 2004, כשבעלי והילדים עיבדו את האדמה, הרווחנו 40,000 ש"ח מהעגבניות והמלפפונים שגידלנו בחממות. בשנת 2005 לעומת זאת, מה שהרווחנו עד עכשיו לא מכסה את ההוצאות על מים, שתילים, ריסוס וכל השאר.

ההזנחה של השטחים שלנו, בגלל שבעלי והילדים לא מקבלים היתרים, הורסת לאט לאט את מקור הפרנסה שלנו. עכשיו, בעונת המסיק, בעלי והילדים יושבים בבית מובטלים. אני לא יכולה לקטוף את כל הזיתים לבדי. מה שהצלחתי לקטוף מספיק לשלושה פחונים של שמן זית. בשנה שעברה, כשבעלי והילדים עבדו במסיק, הצלחנו לקטוף מספיק כדי להפיק 65 פחונים."

http://www.btselem.org/hebrew/Testimonies/20051123_land_behind_separation_barrier_Itaf_Khaled.asp

44. ההשפעות החברתיות של רמת האבטלה והנוזקים הכלכליים שנגרמו בעקבות הקמת הגדר הם מרחיקי לכת. רבים מהסטודנטים בכפר לומדים במכללות ובאוניברסיטאות בערי הגדה, והם תלויים כלכלית ונסמכים על הוריהם, המתפרנסים מחקלאות, לתשלום שכר הלימוד והמחיה. כתוצאה מאובדן מקור הפרנסה של ההורים, נאלצו כ- 70 סטודנטים מהכפר ג'יוס להפסיק את לימודיהם.

45. כיום קיים קושי רב באספקת שירותים עירוניים לתושבי הכפר בגלל החובות של העירייה. חובות אלה טפחו בשלוש השנים האחרונות כתוצאה מאי-תשלום מסים על-ידי תושבים, שאיבדו את מקור פרנסתם, כאשר חובות התושבים המצטברים לעירייה עומדים כיום על 600,000 ₪ לערך. כדי לחסוך בהוצאות ולצמצם חובות נאלצת העירייה לצמצם בשירותים חיוניים, כמו הפסקת חשמל למספר שעות ביום.

46. לפני הקמת גדר ההפרדה נסמכו התושבים על העיר קלקיליה לקבלת שירותים. עם הקמת הגדר נותקו לחלוטין כל דרכי הגישה החקלאיות ודרכי העפר שהובילו לקלקיליה בנסיעה של כ-7 דקות. לאחר הקמת הגדר התארכה הדרך, וכיום על תושבי הכפר לעבור דרך ארוכה כדי להגיע לקלקיליה. גם דרכי הגישה הישירות שבין הכפר לעיר טולכרם נותקו בגלל הגדר, והן הוחלפו בדרך עפר חדשה, שנפתחה על האדמות החקלאיות של הכפרים ג'בארה, צור וא-ראס. דרך זו מעולם לא נסללה ואין בה כל תאורה, מה שהופך אותה למסוכנת ובלתי ראויה לנסיעת מכוניות במיוחד בעונת החורף ובשעות הלילה.

2.2.2 העותר 3 – ח'ירבת ג'בארה:

47. העותר 3 הינו סגן יו"ר מועצת הכפר ח'ירבת ג'בארה. העתירה מוגשת גם על יסוד הסכמה ושיתוף פעולה אף עם ראש המועצה של הכפר ח'ירבת ג'בארה.

48. הכפר ח'ירבת ג'בארה מצוי מספר קילומטרים דרומית לטולכרם ומספר קילומטרים צפון מערבית להתנחלות סלעית. תוואי הגדר הנוכחי באזור זה מעמיק מזרחה אל תוך שטחי הגדה על מנת לעבור מזרחית להתנחלות סלעית. תוואי זה מותיר את הכפר ח'ירבת ג'בארה - על 350 תושביו - ממערב לגדר ההפרדה, ואת מרבית אדמותיו החקלאיות מצדה המערבי של הגדר, באזור אשר הוכרז כשטח צבאי סגור.

49. תוואי זה הפך את ח'ירבת ג'בארה למובלעת המנותקת מסביבתה, בעלת יכולת מוגבל ביותר לספק לגרים בה את השירותים החיוניים להם הם זקוקים, כמו שירותי בריאות וחינוך.

50. כדי להישאר בכפרם ולנוע ממנו ואליו חייבים התושבים וכל מי שתחפץ נפשו לבקר בכפר באישור מתאים לאור ההכרזה על השטח בו מצוי הכפר, מרחב התפר, כשטח צבאי סגור. התושבים חייבים בתעודות תושב קבע במרחב התפר כדי להיכנס לבתיהם שבכפר ולצאת אותם לגדה. מי שתחפץ נפשו לבקר בכפר ואינו גר בו חייב להראות סיבה טובה לביקור ולהוכיח שהוא "בעל עניין" (לדוגמה קרוב משפחה או סוחר או בעל אדמות), כדי לזכות בהיתר כניסה מתאים למרחב התפר ולכפר. היענות המשיב לבקשות להיתרים מטעם התושבים בכפר או "בעלי עניין" רחוקה מלהיות מספקת.

51. מגבלות קשות אף הוטלו על הכנסת מצרכים ודברי מזון המיועדים לשימושם של תושבי הכפר. מצב זה פגע קשות במרקם חייהם של התושבים והפך את חייהם לסיוט בירוקראטי.

52. כ-80% מתושבי ג'בארה נסמכים בפרנסתם על עיבוד קרקע חקלאית וכ-15% מהתושבים מסתמכים על גידול עופות וצאן כמקור עיקרי לפרנסה.

53. כליאתה של ח'רבת ג'בארה בתוך מרחב התפר, והמגבלות שהוטלו על כניסת מי שאינם תושבי הכפר ועל הכנסת מצרכים לכפר כגון מזון, ציוד ותרופות הדרושים לצורך גידול העופות, הביאו לחיסולו, כמעט לחלוטין, של ענף גידול העופות. מגבלות אלה גם חיסלו את האפשרות לגדל ולשווק תוצרת חקלאית, מה שגרם גם לחיסולו הכמעט מוחלט של ענף החקלאות בכפר. האבטלה בכפר הרקיעה שחקים לרמה של 90%.

54. אדמות ח'רבת ג'בארה נטועות עצי זית, שקדים, פרי הדר וחממות, זאת בנוסף לחקלאות העונתית - דגנים למיניהם. חלק ניכר מאדמות הכפר שימש גם כאדמות מרעה לצאן. התוואי הנוכחי הוקם על כ-400 דונם של אדמות חקלאיות ולאחר עקירת כ-1000 עצי זית, והוא ניתק את הכפר מיותר מ-900 דונם של אדמות חקלאיות בבעלות תושבי הכפר הנמצאות מזרחית לתוואי הגדר הנוכחי.

55. בין הכפרים ח'רבת ג'בארה, א-ראס וכפר צור מחברת דרך ראשית, אשר מובילה מזרחה אל ערי הגדה, ודרכה נעשה בעבר יצוא התוצרת החקלאית של ח'רבת ג'בארה. כיום דרך זו חסומה על ידי הגדר והגישה מן הכפר אל הגדה כרוכה במעבר במחסום ג'בארה-טול כרם ובנסיעה בדרך עפר משובשת ומתפתלת, המאריכה את הנסיעה בכמחצית השעה לכל הפחות.

2.2.2.1 שער 407 - מחסום ג'בארה

56. שער 407, הידוע כ"מחסום ג'בארה", מהווה את פתח הכניסה והיציאה המחבר בין המובלעת של ח'רבת ג'בארה לבין יתר חלקי הגדה המערבית. כל תנועת אנשים וסחורות דרך המחסום נתונה לפיקוח ומגבלות.

57. על תושבי מובלעות מרחב התפר, לרבות תושבי ח'רבת ג'בארה, חלות מגבלות קשות על מעבר סחורות ומצרכים לשימוש תושבי המובלעות. מדובר במניעת מעבר מצרכים לצריכה אישית ומשפחתית של תושבי הכפר, כמו מזון ובעיקר בשר, גז לבישול או מזון לעופות.

58. התושבים בח'רבת ג'בארה שנכלאו בתוך השטח הסגור סובלים סבל רב. ביקורי קרובים, הגעת שירותים חיוניים או שירותים "סתם", הגעת טובין ומוצרים - כל אלה מתקיימים במשורה ותחת קשיים ומגבלות הנגזרים ממשטר ההיתרים. לסירוגין, החיילים במחסום מונעים הכנסת טובין ומוצרים על אף ההיתרים שהושגו. למשל, מזה כשבע ימים מסרבים

החיילים במחסום הכנסת רכבים ומשאיות עם מוצרים, טובין ומצרכים, על אף קבלת היתרים מתאימים. בבירור שערך ראש המועצה מול המת"ק הפלסטיני שבתורו בירר מול המנהל האזרחי נמסר, שלבעל היתר מתאים מותר להיכנס למובלעת. אולם, כאמור, ועל אף הבירור, החיילים במחסום התמידו בסירובם להכניס סחורה, טובין ומוצרים.

59. היה נסיון להנהיג הסדר לכניסת בעלי-מקצוע לכפר, לפיו תופקד תעודת הזהות של התושב עם תעודת הזהות של בעל המקצוע במחסום, עד ליציאת בעל המקצוע מהכפר אל כיוון הגדה. הסדר זה עבד רק פעם אחת כשביקשו תושבי הכפר להכניס חשמלאי אל הכפר. לאחר מכן, נסיונות תושבי הכפר להכניס בעלי מקצוע באותה שיטה נכשלו לאור סירוב החיילים במחסום להכניס את בעלי המקצוע בלי היתר.

60. בלית ברירה, התושבים חזרו לשיטה הישנה של בקשת היתר ותיאום עם המת"ק. הסדרת היתר הינה משימה קשה ואורכת מספר שבועות.

61. רבות מהבקשות להיתרים חקלאיים של תושבי הכפרים הסמוכים שאדמותיהם מעבר לגדר באזור, להיתרים לעובדים ולהיתרים לביקורים משפחתיים וכדומה, לא מטופלות או נדחות. מזה יותר מחודש ימים לא ניתנים היתרים לחקלאים מהכפרים הסמוכים להיכנס לעבודה באדמותיהם שליד ג'בארה. בבירור שערך ראש המועצה של הכפר מול המת"ק הפלסטיני, נמסר לו באמצע חודש ינואר, לאחר בירור העניין מול המת"ק הישראלי, כי לעת עתה אין כוונה לתת היתרי כניסה לאותם חקלאים, וכי עדיף שלא יטרחו להגיש בקשות וזאת עד להודעה חדשה.

62. בקשות לביקורי קרובים מהשטחים מצריכות הליכים בירוקרטיים וטיפול ממושך, ובסופו של דבר מרביתן נדחות. כשמתירים את הביקור, מונעים את כניסת המבקרים עם רכבים. כך שמבקרים שאין למארחיהם בג'בארה רכבים מותרים על הביקור, לאור הטרחה שבהליכה הרגלית הארוכה עד ההגעה לכפר. מצב זה הביא לנתק חברתי ומשפחתי של תושבי הכפר מקרוביהם ומחבריהם שמחוץ למובלעת.

63. בעוד שיציאת התושבים מהכפר דרך המחסום נעשית לרוב בלי בעיות, הרי שבחודש האחרון הכניסה חזרה לכפר, הן ברגל והן ברכב, כרוכה לרוב בשעות המתנה ארוכות הנעות בין 2 ל-5 שעות. לזמן המתנה מתווסף היחס המזלזל והמשפיל שמקבלים התושבים מהחיילים המוצבים במחסום. כך למשל, ביום 6.1.06, יום לפני חג הקורבן, אישה בחודש התשיעי להריונה הייתה בדרכה הביתה עם בן זוגה אחרי ביקור בבית החולים בטולכרם. החיילים עיכבו את בני הזוג למשך 4 שעות תוך התעקשות על בדיקה ביטחונית ממושכת, הכל למרות שלשניהם היו תעודות תושב קבע.

2.2.2.2 שער 753 - ג'בארה מזרח

64. הגדר הוקמה על הדרך הראשית שחיברה בין ח'רבת ג'בארה לבין ערי וכפרי הגדה שמסביב. מאז הקמת הגדר, הופנו התושבים אל מחסום ג'בארה, כמפלט היציאה היחיד העומד לרשותם מהמובלעת אל העולם החיצון - הגדה המערבית. רק מורים ותלמידים הורשו לעבור דרך שער ג'בארה מזרח, עד שזה נסגר באמצע שנת 2004. באמצע שנת 2005 נפתח שער ג'בארה מזרח שוב שלוש פעמים ביום, בכל פעם למשך כשעה.

65. הדרך ששער זה ממוקם עליה קצרה מהדרך המובילה אל כפרי וערי הגדה והעוברת במחסום ג'בארה, ובניגוד לאחרונה, הדרך עליה נמצא השער סלולה ואין לצידה מטווח אש בו מתאמנים חיילים. כך שהיציאה מהמובלעת דרך השער הינה נוחה, יעילה ובטוחה יותר מהיציאה דרך המחסום.

66. אולם, בשל העובדה שהשער פתוח למשך שעות מועטות בלבד, התושבים עוברים במחסום ג'בארה בשל היותו פתוח, עקרונית, 24 שעות. זאת, למרות המרחק והקושי שבנסיעה על דרכים לא סלולות. כך שפתיחת השער לשעות ספורות ביום אין בה כדי לענות על צרכיהם של תושבי הכפר או להקל על מצוקתם. בנוסף, המעבר בשער מותר רק לחקלאים ולתלמידים. כך שתושב ג'בארה המבקש לצאת מהשער אל אחת מערי הגדה לצרכים שונים אינו מורשה לעשות כן והוא מופנה אל המחסום.

67. מאז הקמת הגדר נוסעים תלמידי הכפר לבתי הספר בכפרים הסמוכים באמצעות אוטובוסים שנכנסים לכפר, אוספים את הילדים ומסיעים אותם לבתי הספר השונים. אלא שפעמים רבות סירבו החיילים שפתחו את שער ג'בארה מזרח להכניס את האוטובוסים שהסיעו את התלמידים אל תוך הכפר. במקום זאת היה על התלמידים לעבור את השער ולהגיע לבתיהם ברגל, לא לפני שנאלצו להמתין זמן רב (בממוצע 3 שעות) לבידוק ביטחוני שכלל חיפוש בבגדים ובתיקים, ולפעמים אף הורדת בגדים.

2.2.2.3 הפתרון המוצע:

68. בתגובתו לעתירה המקורית מיום 11.2.04, הודיע המשיב, כי החליט לתקן את תוואי הגדר באזור ח'רבת ג'בארה, כך שהגדר תקיף את הכפר מצידו המערבי. תיקון התוואי באופן זה ישיב את הרצף בין ח'רבת ג'בארה לבין הגדה המערבית.

69. רק כעבור כמעט שנה, ביום 27.12.04, הוציא המשיב לצורך כך צו תפיסה מס' 90/05 לתפיסת אדמות, המקיפות את הכפר מצידו הצפוני, המערבי והדרומי. התוואי החדש המתוכנן יותיר כ-40 אחוזים מאדמות ג'בארה מערבית לגדר, בתוך מרחב התפר ומנותקות מהכפר, על כל המשתמע מכך מבחינת הקשיים הכרוכים בחציית הגדר לצורך הגעה אל

האדמות. בנוסף, הקמת התוואי החדש תחייב הריסת שתי חממות שמפרנסות 34 נפשות, והחרבת אדמות חקלאיות פוריות, המשמשות את תושבי הכפר לפרנסה.

70. בסיוור, שנערך ביום 27.10.04 בהשתתפות נציגי המשיבים, נציגי הכפרים וב"כ העותרים, העלו התושבים את התנגדותם לשינוי לאור פגיעתו באדמות החקלאיות וניתוק התושבים מאדמותיהם כתוצאה מבנייתו. אולם נציגי המשיבים דחו את התנגדות התושבים ודחו הצעות לתוואים חלופיים שהציעו. לאחר פרסום הצו וחלוקתו, הגישה מועצת הכפר ג'בארה ותושבים בעלי זכויות באדמות הנפגעות מהצו התנגדויות לתוואי המוצע. במסגרתן עמדו על הנזקים הצפויים להיגרם להם כתוצאה מהצו, וביקשו כי הגדר תוקם על הקו הירוק בכדי שלא תפגע באדמות החקלאים ובגישה אליהן. גם התנגדות זו בכתב נדחתה על ידי המשיב ביום 17/1/2005. בסיוור נוסף, שנערך עם נציגי המשיב לצורך הצגת התוואי החדש, נציגי המשיב התנגדו להעברת הגדר בתוואי שלא ינתק את התושבים מאדמתם בנימוק, כי חלופה זו תחייב הזזת מחסום ג'בארה (מחסום 407) מערבה והשארת אזור ארכיאולוגי בצידה המזרחי של הגדר!!!

71. נגד החלטת המשיב לדחות את ההתנגדות הוגשה עתירה ביום 22.12.05, בשם הכפרים ח'רבת ג'בארה, פרעון, כפר א-ראס, כפר צור והעותרת 6 (בג"ץ 11765/05 ראש מועצת הכפר ח'רבת ג'בארה ואח' נ' ראש ממשלת ישראל ואח'). ביום 4.1.06 ניתן בעתירה צו ביניים, האוסר על עבודות להעתקת תוואי הגדר מכח צו מס' ת/90/04 עד להכרעה בעתירה.

72. בהודעה שהגיש המשיב ביום 20.2.2006 במסגרת העתירה שלעיל הוא הודיע, כי הוחלט לשנות את תוואי הגדר בחלק מהמקטע נשוא העתירה אף מעבר לתיקון המוצע נשוא צו תפיסה מס' ת/90/04. התוואי העקרוני החדש, שביחס אליו טרם הוצא צו תפיסה, משפיע בעיקר על אדמות הכפר א-ראס ומותיר חלקם בצד המזרחי של הגדר.

2.2.3 העותר 4 – פרעון:

73. העותר 4 הינו איש עסקים תושב הכפר פרעון. העתירה מוגשת גם על יסוד הסכמה ושיתוף פעולה עם ראש המועצה הנבחר של הכפר.

74. הכפר פרעון מונה כ-3200 נפשות ומצוי מספר קילומטרים דרומית לטולכרם. מערבית לכפר חודרת הגדר מזרחה מהקו הירוק אל שטחי הגדה, כשהיא מקיפה את הכפר הן ממערב והן מדרום ומנתקת את תושביו מאדמותיהם, שנותרו מערבית ודרומית לגדר. כ-4,000 דונמים, 50% לערך מאדמות הכפר, מצויים מעבר לגדר. על אדמות אלה נטועים עצי זית, פרי הדר וגידולי ירקות. בנוסף לכך, כ-340 דונמים של אדמות חקלאיות של הכפר נתפסו, והגידולים שעליהן נעקרו, לצורך הקמת הגדר עצמה. הגדר, שהוקמה דרומית לכפר, קטעה את רשת המים, המחברת בין מקורות המים בכפר לאדמות החקלאיות והמיועדת להשקייתן. כתוצאה מכך, מרבית האדמות והשדות דרומית לגדר התייבשו. במסגרת המגעים עם נציגי

המשיב, שהתקיימו בעקבות הגשת העתירה המקורית, הם הביעו נכונות לחבר בחזרה את צינור המים משני צידי הגדר שנקטעה, אולם לא היו נכונים לחבר צינורות משניים, שהובילו מים לחלקות, בטענה שאלה לא היו קיימים לפני הקמת הגדר.

75. מדרום מערב לפרעון נקבע שער, אשר הוגדר, עם סגירת הגדר, כשער מבצעי, והוא מעולם לא נפתח לחקלאים. זאת, על אף שהוא מופיע ברשימת השערים, שישמשו למעבר תושבים לקו התפר, שצורפה לתוספת ב' להכרזה בדבר סגירת שטח מס' 2/03 ס' (מרחב התפר), כשער 708 (נספח ע/2). כתוצאה מכך חקלאים רבים לא יכלו להגיע אל אדמותיהם החקלאיות שמעבר לגדר.

76. במסגרת העתירה דן הודיע המשיב בחודש אפריל 2005 על כוונתו לפתוח את שער פרעון כשער עונתי. העותרים התנגדו להחלטה להגביל את פתיחת השער לעונה מסוימת, בשל שרירותה ובשל קיומם של צרכים חקלאיים, המחייבים עבודה חקלאית במשך כל ימות השנה. כתוצאה מכך הודיע המשיב בחודש יולי 2005, כי בכוונתו לפתוח שער זה כשער חקלאי שנתי, ולעקוב אחר השימוש בשער זה לצורך קביעת המשך שעות פעילותו. נכון להיום, שער פרעון עודנו סגור למעבר חקלאים, וזאת על אף הודעות המשיב שלעיל, וחרף בקשות חוזרות ונשנות מצד העותרים, במיוחד בעונת מסיק הזיתים, ששער זה ייפתח.

מצ"ב חלק מהמכתבים שנשלחו בענין פתיחת שער זה ומסומנים ע/6.

77. במהלך השנתיים שחלפו מאז סגירת הגדר, נשלחו החקלאים המבקשים להגיע לאדמותיהם שמעבר לגדר אל מעבר ארתאח צפונית לכפר, המהווה אחד מהמעברים הראשיים בגדר ההפרדה והמיועד למעבר סוחרים ופועלים פלסטינים בעלי היתרי עבודה בישראל. במעבר זה נמנע מהחקלאים בפועל לעבור אל אדמותיהם עם כלי רכב. מצב זה לא השתנה, על אף המגעים השוטפים עם המשיב במשך למעלה משנה וחצי.

78. חקלאי פרעון הופנו גם למחסום ג'בארה-טול כרם, המאויש 24 שעות ביום. אך גם במחסום זה לא הותר מעברם של החקלאים עם כלי רכב. המחסום מרוחק מבתי הכפר, והדרך ממנו אל האדמות הינה דרך הררית וקשה. על החקלאים לצלוח דרך באורך שלושה קילומטרים עד ההגעה לאדמותיהם החקלאיות. אף גישה מוגבלת זו אל האדמות היא תיאורטית בלבד, שכן גדר מע"צ, אשר הוקמה לאורך כביש 557 המחבר בין ההתנחלויות באזור לישראל, חוסמת את הגישה אל האדמות מכביש זה. כל הבקשות לפתוח פתח בגדר מע"צ למעבר חקלאיים מפרעון נפלו על אוזניים ערלות, וזאת חרף הסיכום שהיה עם המשיב בסיוור שנערך ביום 16.3.05, בשיתוף נציג מקצועי של קצין המטה לענייני מע"צ, שפתחים כאלה ייפתחו. על כן, המצב כיום הוא שמעשית הגישה מהכביש אל אדמות פרעון חסומה.

79. מתוך 3,200 תושבי פרעון, רבים לא זכו לקבל היתרי כניסה למרחב התפר, ובכך נמנעת הגעתם אל אדמותיהם החקלאיות שהן, ברוב המקרים, מקור פרנסתם היחיד של

התושבים. יצוין, כי בעת חידוש ההיתרים מספרם של המסורבים עולה. הסירובים הרבים נעשים בנימוק שאין מדובר בעונת המסיק ולפיכך לא נמצא, לדידו של המשיב, צידוק למתן היתרים לכניסה למרחב התפר. למעלה ממחצית האדמות החקלאיות של פרעון שנותרו מעבר לגדר נטועות גידולים שאינם עצי זית, כך שעונת המסיק כלל אינה רלוונטית לאדמות אלה.

80. גם בעונת מסיק הזיתים בשנת 2005 לא הוסדר עניין המעברים, ההיתרים והגישה לאדמות באופן שיבטיח גישה חופשית לאדמות לצורך עיבודן. התושבים הגישו בקשות נוספות להיתרים, המציאו הוכחות לבעלותם בקרקע ועברו במסכת העינויים הבירוקרטית הקשורה במשטר ההיתרים עוד הפעם, כדי לזכות בהיתר הנכסף, רק לתקופה קצרה, ותוך היענות חלקית לבקשות. בנוסף, שער פרעון מערב, שהובטחה פתיחתו בעונת מסיק הזיתים השנה, לא נפתח למעבר חקלאים. כתוצאה נאלצו תושבי הכפר להגיע לאדמותיהם דרך מחסום ג'בארה. מאחר שכניסת רכבים חקלאים, פרטיים או עגלות נאסרה במחסום, נאלצו התושבים ללכת ברגל מרחק של כ- 7 ק"מ ממחסום ג'בארה, דרך כפר ג'בארה ולעשות סיבוב ארוך כדי להגיע לאדמותיהם שליד הכפר. יודגש, כי לו נפתח השער המערבי של פרעון היתה דרך זו מתקצרת באופן משמעותי.

81. תוואי הגדר, סגירת השער הסמוך לפרעון והתניית כניסת החקלאים ורכביהם בהצגת היתרי מעבר מנעו בפועל הגעת חקלאים ופועלים רבים אל אדמותיהם ופגעו קשות ביכולתם לעבד את אדמותיהם, לקטוף את היבול ולהכין את האדמה לשתיל לעתיד. כתוצאה מכך, אבדו יבולים שלמים רבים במהלך השנתיים האחרונות ונגרמה ירידה בתפוקה החקלאית של הכפר ביותר מ-50%.

82. יצוין, כי גם תוואי הגדר החדש המוצע באזור ח'רבת ג'בארה מותיר את ניתוק פרעון ממרבית אדמותיו על כנו.

2.2.4 העותר 5 - פלאמיה

83. העותר מס' 5 הינו אדריכל תושב הכפר פלאמיה ובעל 95 דונם אדמות חקלאיות, הנמצאות ממערב לגדר. העתירה מוגשת גם על יסוד הסכמה ושיתוף פעולה עם ראש המועצה של הכפר פלאמיה.

84. הכפר פלאמיה מצוי מספר קילומטרים צפונית מערבית לג'יוס. צפונית לכפר פונה הגדר מזרחה על מנת להותיר את ההתנחלות סלעית הסמוכה ממערב לגדר ההפרדה, ודרומית לכפר פונה הגדר שוב מזרחה כדי להקיף את ההתנחלות צופין, על שטחי השיפוט שלה, ולהותירה ממערב לגדר. בכפר חיים כ-850 תושבים, המתפרנסים בעיקר מחקלאות. שטח אדמות הכפר עומד על כ- 3,500 דונם. כ-50% מאדמות הכפר נותקו ממנו על ידי הגדר ונותרו מצידה "הישראלי". אדמות אלה הן אדמות חקלאיות מן הפוריות ביותר בגדה המערבית, ובהן גידולי פרי הדר, ירקות, פירות, דגנים ועצי זית.

85. בעקבות הקמת הגדר פורקו מרבית החממות שהוקמו על אדמות שכיום נמצאות מעבר לגדר. הכורח להעתיק את החממות חייב הוצאות כספיות לא מבוטלות לחקלאים שמפעילים אותן. לפני הקמת הגדר מרבית החממות הוקמו על אדמות מעבר לגדר בבעלות פרטית של החקלאים. בעקבות הקמת הגדר נאלצו חקלאים אלה לשכור אדמות בצד המזרחי של הגדר ולשלם יותר מ- 2,000 ₪ דמי שכירות שנתיים לדונם אדמה.

86. בקרבת הכפר נקבעו שני שערים, האחד ממערב והאחר מדרום. לפני הגשת העתירה, השערים היו נפתחים פעמיים ביום בלבד, למשך חמש דקות עד רבע שעה, בהתאם למספר האנשים הממתינים לידם. כתוצאה מניהול העתירה דן, השער המערבי נפתח כיום ארבע פעמים ביום: בבוקר בין השעות 5:45 עד 6:45 ומהשעה 8:00 עד 8:15, בצהריים מהשעה 12:00 ועד השעה 13:00, ואחרי הצהריים מהשעה 15:45 ועד לשעה 16:45. הגבלת זמני הפתיחה של השער המערבי מחייבת את החקלאים בהמתנה ארוכה בקרבת השער בכדי להבטיח כי יימצאו במקום עם בוא החיילים, הן במעבר אל השטחים החקלאיים והן בבקשם לשוב אל בתיהם, דבר שמאפשר לחקלאים לעבד את אדמתם משך שעות בודדות בלבד. בנוסף, לעיתים, בימי חג בישראל או מסיבות אחרות, לא נפתח השער כלל גם בשעות היום. השער הדרומי של פלאמיה סגור כיום בפני כניסת חקלאים.

87. באחת מתגובותיו לעתירה, מיום 1.4.05, הודיע המשיב על כוונתו לסגור את השער המערבי באופן קבוע. סגירת השער המערבי תדיר את רגליהם של חקלאים רבים מאדמותיהם, בשל המרחק הגדול שיהיה עליהם לחצות כדי להגיע מהשער הדרומי אל אדמותיהם שמעבר לגדר.

88. בנוסף לכך, מרבית תושבי הכפר פלאמיה אינם יכולים להגיע אל אדמותיהם עם רכביהם הפרטיים, מאחר ורובם המוחלט של הרכבים אינו מורשה ומבוטח. כך שבפועל כניסתם של רכבים אלו למרחב התפר, אסורה. (ראו סעיפים 31-34 לעיל לגבי המגבלות על מעבר ברכבים בפרק על ג'יוס).

89. גם כפר זה סובל מבעיות קשות של אספקת מים. שלוש בארות מים מצויות באדמות הכפר מהצד המערבי של הגדר, אך השימוש בבארות אלה להשקיית אדמות הכפר החקלאיות שמעבר לגדר נהפך למוגבל ביותר בגלל הקושי לווסת בין שעות פתיחת השערים להשקיית האדמות. בנוסף, חלק גדול מתחנות השאיבה מושבת בגלל הקושי להגיע אליהן באופן סדיר על מנת לתחזקן או לספק סולר לצורך הפעלתן. כתוצאה, האדמות ממערב לגדר סובלות ממחסור במים.

90. אחד ממקורות המים החשובים ביותר לאדמות הכפר נמצא באדמות הדרומיות לכפר ליד השער הדרומי. המדובר בבאר מים עם משאבה, כאשר הבאר נסתמה והמשאבה מקולקלת כבר מספר שנים. כל ניסיונותיהם של בעלי הבאר לתקן את המשאבה ולהפעיל את הבאר

העלו חרס עקב סירוב המת"ק הישראלי לתת אישורי כניסה לטכנאים שיתקנו ויפעילו את הבאר. בעיה זו החמירה את מצב הגידולים הנטועים באדמות וגרם להתייבשות רוב העצים.

91. הגדר אשר חצתה בין הכפר לבין אדמותיו החקלאיות קטעה את הדרכים החקלאיות שחיברו בין בתי הכפר לאדמות החקלאיות. כיום קיימות רק שתי דרכים חקלאיות שמובילות לשער המערבי ולשער הדרומי, כאשר השימוש בדרך שמובילה לשער המערבי מוגבל עקב הגבלת שעות פתיחת השער האמור.

92. כתוצאה משעות פתיחת השערים וממשטר ההיתרים, חקלאים רבים בפלאמיה אינם מעבדים את אדמותיהם, וחלק מאלה שעיבדו לא הצליחו לקצור את היבולים. עקב כך יבולים רבים נבלו ועצים התייבשו. ליותר מ-100 חקלאים בכפר אין היתרים להיכנס אל מרחב התפר, כאשר רוב רובם של הסירובים נומקו בהיעדר הוכחת זיקה לאדמות. זאת בנוסף לעשרה סירובים לבקשות להיתרים מטעמים ביטחוניים.

2.2.4.1 השפעות הגדר ומשטר ההיתרים והמעברים:

93. מדיניות פתיחת השערים, בשילוב עם משטר ההיתרים, הביאה לפגיעה קשה בעבודה החקלאית וביכולתם של תושבי פלאמיה להתפרנס מאדמותיהם. בעוד שהתפוקה החקלאית השנתית של הכפר לפני הקמת הגדר עמדה על 3500 טונות לערך לעונה, הרי שלאחר הקמת הגדר וכתוצאה מהקמתה והפעלת משטריה הנלווים נרשמה ירידה של יותר מאלף טונות בתפוקה החקלאית העונתית של הכפר, קרי ירידה של כ-30%.

94. כתוצאה ישירה מהקמת הגדר והגבלת הגישה אל האדמות שנותרו מעבר המערבי, איבדו כ-50 משפחות את מקור פרנסתן העיקרי, מה שגרם לעליית רמת האבטלה בכפר ל-80%.

95. לפני הקמת גדר ההפרדה נסמכו התושבים על העיר קלקיליה לקבלת שירותים. עם הקמת הגדר נותקו לחלוטין כל דרכי הגישה החקלאיות ודרכי העפר שהובילו לקלקיליה בנסיעה של כ-10 דקות ומרחק של כ-5 ק"מ. לאחר הקמת הגדר התארכה הדרך, וכיום על תושבי הכפר לעבור כ-20 ק"מ כדי להגיע לקלקיליה. גם דרכי הגישה הישירות שבין הכפר לעיר טולכרם נותקו בגלל הגדר, והן הוחלפו בדרך עפר חדשה שנפתחה על האדמות החקלאיות של הכפרים ג'בארה, צור וא-ראס. דרך זו מעולם לא נסללה ואין בה כל תאורה, מה שהופך אותה למסוכנת ובלתי ראויה לנסיעת מכוניות במיוחד בעונת החורף.

96. בכפר פלאמיה אין שירותים רפואיים מלבד מרפאה קטנה מטעם עמותת הסעד הרפואי שמאוישת רק לשעתיים, יומיים בשבוע. התארכות והגבלת הגישה לטולכרם ולקלקיליה פגעו בגישה הישירה שהייתה לתושבי הכפר לשירותים רפואיים חיוניים, במיוחד במקרי חירום.

2.3 ההליכים בפני בית המשפט:

למרות ניהול מגעים ממושכים עם המשיב בפקוח בית המשפט הנכבד למשך כשנתיים, המצב לא השתפר באופן משמעותי שיבטיח שמירה סבירה על מרקם חיי התושבים.

97. תחילתם של ההליכים במסגרת תיק זה היא בפניות רבות של העותרת מס' 6 אל רשויות האזור, לרבות יועמ"ש איו"ש, בענין המעברים בגדר ושעות פתיחתם וסגירתם.

98. בתשובתו מיום 25.9.03, הודיע עוזר יועמ"ש איו"ש, כי נקבעו נהלים והנחיות באשר למעבר בעלי הקרקעות ועובדיהם בשערים, לרבות בעניין שעות פתיחת המעברים ושעות סגירתם, וכי נהלים והנחיות אלו כבר מיושמים בפועל, מתוך מגמה לקיים – ככל הניתן – את מרקם החיים של התושבים. עוד הודיע עוזר היועמ"ש, כי המידע אודות שעות פתיחת המעברים ושעות סגירתם הועבר לתושבים בכל גזרה בהתאם למאפייניה הייחודיים של הגזרה, ובהתאם לצרכים הנדרשים.

העתק המכתב מצורף לעתירה ומסומן ע/7.

99. בעקבות המכתב הנ"ל פנתה שוב העותרת 6 אל היועמ"ש וקבלה בפניו, כי מפניות התושבים אליה עולה, כי לתושבים אלו כלל לא ידוע על נהלים, שנקבעו בדבר המעבר במעברים, וכי שעות הפתיחה והסגירה נתונים לשיקול דעתם של החיילים ושוטרי מג"ב, הנמצאים בקרבת המעברים.

העתק המכתב מצורף לעתירה ומסומן ע/8.

100. ביום 28.10.03 נתקבלה במשרדי העותרת תשובת עוזר היועמ"ש, לפיה מתוכננים כ-47 מעברים חקלאיים, וכי "המעברים נפתחים 3 פעמים ביום במועדים אשר משתנים מגזרה לגזרה ע"פ הצרכים וע"פ המגבלות הביטחוניות בכל אתר ואתר ובהתאם לנסיבות המשתנות. מטבע הדברים נהלי ההפעלה נלמדים על ידי הכוחות השונים ונמצאים פתרונית שונים בהתאם לבעיות צרכים בכל גזרה וגזרה". עוד נכתב בתשובה:

"עניין שעות הפתיחה של השערים מטופל באופן אינטנסיבי כאשר המגמה הינה לפתוח 3 פעמים ביום לפרקי זמן ארוכים ככל האפשר. הכלל הינו שמאפשרים כניסה מסודרת לכל אתר ואתר תוך השקעת מאמץ רב ביצירת איזון מתאים בין צרכי האוכלוסייה (הן צרכים כלליים והן צרכי עיבוד אדמות) לבין צרכי הביטחון הנובעים ונגזרים ממגוון רחב של שיקולים ובהתאם לנסיבות הכלליות ולנסיבות כל אתר ואתר. על פי דיווח שקיבלתי המעברים פתוחים".

העתק המכתב מצורף לעתירה ומסומן ע/9.

101. המכתב הנ"ל נוסח בלשון כללית ולא שיקף את המציאות ואת הנעשה בשטח. מכאן העתירה שלפנינו, שהוגשה ביום 28.12.03, הנובעת ממדיניות פתיחת השערים, אשר בצירוף עם משטר ההיתרים, מונעת פתרון מעשי לבעיות הרבות, היומיומיות והקשות הנגרמות מתוואי הגדר בכלל ובאזור הכפרים נשוא הצו על תנאי בפרט.
102. השיפורים וההקלות אותם הכניס המשיב במדיניות פתיחת השערים בקרבת הכפרים העותרים כתוצאה מניהול העתירה, רחוקים מאוד מלפתור את הבעיות בצורה יסודית ומעשית, כפי שפורט לעיל בהרחבה.
103. המגבלות הקיצוניות על המקומות ועל הזמנים שבהם ניתן לחצות את הגדר, בצירוף עם משטר היתרים, יהיו אשר יהיו הסדריו, אינם יכולים לענות על צרכיה המשתנים של העבודה החקלאית. הניסיון למשטר את הפעילות החקלאית לשעות ומקומות מעבר מוגבלים על בסיס של חלוקה מוגבלת של היתרים אינה עולה בקנה אחד עם מציאות חיי החקלאי המגוונת והמשתנה, בין השאר, בהתאם לעונות השנה.
104. יכולתם של תושבי הכפרים, הנסמכים בפרנסתם ובמחייתם על החקלאות, לעבוד באדמות או לרעות את צאנם הצטמצמה באופן קיצוני בשל השעות המוגבלות של פתיחת המעברים, בשל הצורך בקבלת היתרים, בשל היעדר יכולת להיכנס עם רכבים ובשל התארכות הדרך לאדמות. בנוסף לכך, היעדר גישה לסוחרים מהגדה שיוכלו להעמיס את התוצרת החקלאית ולשווקה בכל רחבי הגדה, גרם לירידה חדה בערכה של התוצרת החקלאית.
105. התוצאה היא פגיעה אנושה במרקם החיים של תושבי הכפרים, וגוועת ענף החקלאות באזור, שהוא אזור חקלאי מובהק. הדרדור הקשה במצבם הכלכלי של תושבי הכפרים גורר אחריו פגיעה חברתית חמורה.
106. תוצאותיהן הקשות של הפגיעות בתושבים המוגנים מתרחשות מדי יום ביומו, על אף ניסיונות שונים של המשיב להקל את מצוקתם. ככל שחולף הזמן, גובר החשש לתוצאות בלתי הפיכות שנצפו בעתירה ואותן ביקש בית משפט זה למנוע בפרשת בית סוריק (בין היתר, ניתוק מאלפי דונמים של אדמותיהם ומעשרות אלפי עצים שעליהם נסמכת פרנסת התושבים, המצויים מהצד האחר של גדר ההפרדה; משטר רישוי הפוגע קשות בחקלאים מעצם מגבלותיו הטבעיים; התורים והקושי במעבר חקלאים ורכבים בשערים; שינוי חייהם של החקלאים ללא היכר; פגיעה קשה בזכות הקנין ובחופש התנועה של החקלאים ופגיעה קשה בפרנסה והחרפת מצוקת התושבים). פסק הדין בעניין בית סוריק אינו משליך רק על התוואי העתידי של גדר ההפרדה, אלא גם על אזור כפרים אלו, שבהם הגדר קיימת כבר יותר משנתיים וטרם נמצא הפתרון שיאפשר לתושבים לנהל אורח חיים תקין.

107. כפי שהראו העותרים על גבי מספר רב של הודעות עדכון ותגובות, שוהגשו במסגרת ההליכים בעתירה, הרי שתוואי גדר ההפרדה באזור הכפרים נשוא הצו על תנאי אינו עומד בנוסחת האיזון, שנקבעה בפסק הדין הנ"ל.

108. כל עוד ניצבת הגדר בנתיבה הנוכחי, מוטלת על המשיב החובה לעשות כל שניתן על מנת לצמצם את הפגיעה הבלתי מידתית בתושבים: לבטל את משטר ההיתרים ולהנהיג מדיניות של שערים פתוחים ובידוק בטחוני מקומי. פתרון זה יש בו כדי לקיים את התכלית המונחת ביסוד הגדר מצד אחד ולקיים את מרקם חיי התושבים מצד שני.

109. תפיסת המשיב, לאורך התנהלותה של עתירה זו, לפיה דרך ההידברות היא הדרך הראויה לטיפול בבעיות מקומיות המתעוררות כתוצאה מהפעלת השערים החקלאיים, לא הוכיחה את עצמה. עתירה זו הוגשה לפני למעלה משנתיים, ומבחינת התושבים לא חל שינוי מהותי שיקל על מציאות חייהם הקשה אשר נוצרה כתוצאה מהתוואי שנבחר. הפתרונות אותם מציג המשיב אינם מטפלים בשורש הבעיה אלא בחלק מהסימפטומים שלה בלבד. כתוצאה מכך, כל פתרון המוצע ע"י המשיב גורר בעיות אחרות וכך חוזר חלילה.

110. יודגש שוב, כי הצורך במעברים בכלל, ובאזור הכפרים נשוא הצו על תנאי בפרט, נוצר בעקבות בחירת תוואי שהינו, על פניו, בלתי חוקי, וזאת גם על פי מבחני המידתיות שקבע בית משפט נכבד זה בפסק הדין בעניין בית סוריק.

111. בנסיבות אלו, נראה כי הצדדים מיצו את נתיב ההידברות, ולא נותר אלא להכריע במחלוקות שבין הצדדים, כאשר עמדת העותרים כפי שהוצגה בעתירה נותרה בעינה: יש לבטל את משטר ההיתרים ולאפשר לחקלאים ולשאר המעוניינים גישה לאדמות שמעבר לגדר דרך השערים בכל שעות היום, באופן שיאפשר עיבוד האדמות ופרנסה מהם, ביחד עם מילוי צרכים בסיסיים אחרים של התושבים, לרבות גישה מהירה לשירותי בריאות וקיום קשרי חברה ומשפחה.

2.4 כשלון משטר המעברים וההיתרים לכל אורך הגדר

112. המצב שתואר לעיל לגבי ארבעת כפרי העותרים 1-5 אינו ייחודי לכפרים אלה, והוא אופייני לכל הכפרים הסמוכים לגדר ההפרדה, שמצב חלקם אף גרוע מכפרים שעלה בידיהם לעתור לבית המשפט הנכבד ולנהל מגעים עם נציגי המשיב. כך לשם דוגמה בכפר **קפין**, צפונית לטולרכם, הגדר ניתקה את הכפר מכ-5,500 דונם מאדמותיו החקלאיות. כתוצאה מחוסר היכולת להגיע באופן שוטף לאדמות אלה ולבצע עבודות כמו ניקוש עשבים וגיזום ענפים יבשים כדי למנוע התפשטות שריפות, גל של שריפות פקד את האדמות שמעבר לגדר ויותר מ-20,000 עצים נשרפו כליל. הגדר גם מנעה הגעה של כוחות כיבוי אש פלסטיניים אל האדמות, והחמירה את הנזק. פניות של העותרת 6 בבקשה לפתוח את שער קפין בפני התושבים להכשרת האדמות מחדש, לעיבוד ולמסיק הזיתים, נפלו על אזניים ערלות. יצויין, שבתוואי הגדר שליד קפין הוקם רק שער אחד דרומית-מערבית לכפר. מאז סגירת

הגדר באזור קפין בסוף שנת 2002 ועד היום נפתח השער למעבר חקלאים רק לתקופה כוללת של חודשיים!!! כלומר פחות מ- 5% מהזמן. גם כשהשער היה נפתח מרבית התושבים סורבו כניסה לאדמותיהם ממנו (שיעור אלה שקיבלו היתרי כניסה מקפין עמד בשנת 2005 רק על 30% כאשר מרבית הסירובים נומקו ב"העדר זיקה לאדמה"). חלק מחקלאי קפין הופנו לשער ברטעה המרוחק כ- 15 ק"מ משער קפין, אולם בשער זה החיילים לא נתנו לחקלאים להיכנס עם רכבים, ומי שיכל ורצה היה חייב ללכת מרחק של 15 ק"מ משער ברטעה ועד לאדמות ברגל.

מצ"ב פניות בעניין פתיחת שער קפין ומסומנות באות ע/10.

עד היום פניות אלה לא נענו לגופו של עניין.

113. דוגמא נוספת לכשלון משטר המעברים וההיתרים הוא הכפר **נזלת עיסא** הממוקם צפונית לעיר טולכרם, באזור חקלאי ברובו המוחלט. גם בכפר זה פרנסתם של התושבים תלויה ביכולתם לעבד את האדמות, לזרוע אותן, להשקותן, לקטוף את יבולן ולשווק את התוצרת החקלאית. בניית מקטע גדר ההפרדה באזור הכפר החלה ביום 21.8.2003 ונסתיימה ביום 20.2.2004. עם השלמת גדר ההפרדה נותקו תושבי הכפר מאדמותיהם החקלאיות, 532 דונם לערך, הנטועות צבר, שקדים, זיתים ודגנים, אשר נותרו מצדו המערבי של גדר ההפרדה ובתחום מרחב התפר. שטח אדמות זה הנו בנוסף לאדמות שנתפסו לצורך הקמת גדר ההפרדה עצמה. ממועד סגירת הגדר באזור, ביום 20.2.2004, ועד ליום 20.10.2004, תקופה של שמונה חודשים(!!!), נמנעה לחלוטין כניסת התושבים לאדמותיהם. בתקופה שבין 20.10.2004 ועד ליום 30.12.2004 הותרה כניסת החקלאים באמצעות היתרים מהשער הממוקם מערבית לכפר. אולם ביום 30.12.2004, נסגר שער זה ונחסמה גישת התושבים לאדמותיהם, חרף העובדה שהם החזיקו בהיתרי מעבר מתאימים. מאז ועד אמצע חודש ספטמבר לשנת 2005 היה שער נזלת עיסא סגור. בעונת מסיק הזיתים בשנת 2005 נפתח שער נזלת עיסא שלוש פעמים ביום לחצי שעה בכל פעם בין השעות 5:30-11:00, 11:00-16:00, 16:30-17:00. אולם פתיחת השער בשעות לא היתה סדירה והכניסה הוגבלה רק לבעלי ההיתרים משער זה וזאת לאחר בדיקה ארוכה, איטית ומשפילה. עם תום המסיק בשנת 2005 נסגר השער ועודנו סגור היום. בתקופה בה נסגר השער הופנו התושבים לשער ריחאן הנמצא במרחק 12 ק"מ מהכפר וכ-6 ק"מ מהאדמות החקלאיות (מרחק כולל של 18 ק"מ בערך). אולם לא לכל אחד מחקלאי הכפר שזכה בהיתר נתנו לעבור במעבר ריחאן, שכן הכניסה בשער זה מותרת רק אם נקוב מספרו (מס' 5) בהיתר. המצב המתואר הביא לניתוקו המעשי של הכפר מאדמותיו שמעבר לגדר.

מצ"ב פניות העותרת מס' 6 בעניין נזלת עיסא ומסומנות ע/11.

פניות אלה נותרו ללא מענה.

114. עדות מצולמת לניתוק החקלאיים מאדמותיהם, למרחק הרב בין החקלאי לאדמתו ולמגבלות השונות בשערים נגבתה על ידי ארגון "בצלם" במהלך חודש ינואר 2006 ממר עבד אל-לטיף עודה בכפר דבעה שאדמתו צמודה לביתו אולם מנותקת על ידי הגדר. מר עודה ובני משפחתו נאלצים לנסוע בעגלה רתומה לחמור מרחק של 22 ק"מ בערך בכל כיוון כדי לעבד את האדמה. לפעמים, כשמגיעים לשער, החיילים לא מרשים לעגלה לעבור. להלן העדות:

"עבד אלטיף איבראהים מהכפר דבעה: (מראה את האדמות והגדר) יש לי פה, יחד עם האחים שלי, תשעים דונם אדמה. אנחנו מתקיימים מהם. הגיעה הגדר והפרידה בינינו ובין האדמות שלנו. רוב האדמה נטועה זיתים. אם אני רוצה להגיע מפה, המרחק ביני לבין הגדר הוא שישים מטר. זו היתה אותה חלקה. הפרידו ביני לבין האדמה. למרות שהמרחק הוא 60 מטר, אני נאלץ לנסוע 20-22 ק"מ, הלך חזור. לפני כן עבדתי עם המשפחה שלי. תוך שתי דקות היינו מגיעים לאדמה. (מצביע על הגדר) זו הגדר. מהתיל הזה עד השני. תראה, מהתיל הזה עד השני. מה המרחק ביניהם? אני נוסע 20 ק"מ לכל כיוון. כדי להגיע לשם. תסתכל כאן, מה המרחק? זו הגדר. היא חילקה את האדמה שלי. אני נאלץ לנסוע 40 ק"מ, הלון חזור, כדי להגיע לזיתים שלי. זה השער. אם יפתחו לנו את השער הזה, אז המרחק מתקצר. במקום שניסע כל פעם 40 ק"מ. תוך שתי דקות, מקסימום חמש. (רותם את הסוס לעגלה ומתחיל לנסוע) אם אנחנו רוצים למסוק זיתים, לחרוש את האדמה, או לעבוד בה, זאת הדרך. יוצאים מפה לשער – השער שלפנינו, מהשער לראס עטייה, לחבלה, חוזרים משם לגילעוד, סאלמן, לאל-מודור ועולה 3-4 ק"מ ברגל את כל הואדי.

(מגיע לשער וחייל עוצר אותו)

חייל: תעצור. עצור אתה פה. תעשה לי טובה, תסתובב עכשיו עם העגלה. תסתובב, תחזור.

עבד אלטיף: פה על המקום או לשם?

חייל: לא, לא. לשם. תחזור.

עבד אלטיף: לשמה (מצביע לכיוון השער).

חייל: לא, לא, לא. מפה עוברים היום בלי עגלות. אין עגלות היום.

עבד אלטיף: ז"א אסור לעבור לשמה?

חייל: איך שאתה. אתה רוצה? אתה יכול לעבור.

עבד אלטיף (למצלמה): הם לא רוצים לתת לעבור עם העגלה. (מסתובב עם העגלה) הם לא נותנים לי לעבור עם העגלה לאדמה שלי. הם לא נותנים לנו לעבור. אני רוצה לחרוש, אסור. לצאת לעבוד, אסור. לפי המצב רוח שלהם. זה אח שלי (מצביע לשער) עצרו אותו בגלל שהוא רוצה לצאת עם העגלה. הלך לעבוד באדמה שם. עכשיו הוא בדרך חזרה, יש לו שתי שקיות עשב לכבשים, עצרו אותו. מאיפה הוא יעביר את העגלה?

ראפיק איברהים: כל פעם אותו דבר. שיגעו אותנו. כל הזמן עושים בעיות. רוצים לשגע אותנו. תלך, תבוא, תלך, תבוא. מה אני? קוף. אני לא קוף. תחליטו, או ללכת או לבוא. עברתי מפה ב- 11 בבוקר. תגיד לי שאי אפשר להכניס את העגלה מההתחלה, זא אני אסתדר. אני אכנס לבד. אני הולך לאדמה שלי. אני רוצה ללכת לשם כל יום.

עבד אלטיף: מי שרוצה ללכת לעבוד באדמה שלו, צריך לקחת את העגלה איתו.

ראפיק איברהים: בכל יום יש לנו בעיות. הם אומרים שאנחנו עושים בעיות. תראה, הם מחפשים בעיות מתחת לאדמה. (עבד אלטיף רוכב על העגלה וחוזר על עקבותיו)"

http://www.btselem.org/Hebrew/Video/20060130_Separation_Barrier_Testimony_of_Abd_a_Latif_Odeh.asp

115. כחודש לפני תחילת עונת המסיק של סתיו 2004, פנתה העותרת 6, במסגרת עתירת ההיתרים, אל המשיב, בבקשה שייערך מראש לקראת עונה זו. בין היתר, נדרש המשיב להנפיק היתרים עבור החקלאים לצורך ההגעה אל אדמותיהם. ואכן, לקראת סתיו 2004 קיבלו רוב החקלאים היתרים חקלאיים והותרה כניסתם אל מרחב התפר. ברם, בתום עונת המסיק פג תוקפם של ההיתרים שבידי החקלאים. משפנו לחידושם, בקשות רבות נדחו. המשיב שב לאשר היתרים במשורה בתואנה כי אין מדובר בעונה חקלאית, תוך התעלמות בוטה מהצרכים החקלאיים השונים, כמו ניקוש עשבים, טיפול בעצים כדי לשמר את תנובתם, טיפול בגידולים אחרים הדורשים טיפול מתמיד, נטיעה, חרישה, ריסוס ועוד.

116. גם בעונת מסיק הזיתים של 2005, עניין המעברים, ההיתרים והגישה לאדמות לא הוסדר באופן שיבטיח גישה חופשית לאדמות לצורך עיבודן. התושבים הגישו בקשות נוספות להיתרים, ונדרשו להמציא הוכחות לבעלותם בקרקע ולעבור את כל מסכת העינויים הבריורקרטית הקשורה במשטר ההיתרים עוד הפעם בכדי לזכות בהיתר הנכסף, אם בכלל, ורק לתקופה קצרה של עונת מסיק הזיתים. אם לא די בכך, הרי שהמשיב הכריז באופן שרירותי על סיום עונת מסיק הזיתים והורה לסגור את השערים שהוגדרו כעונתיים, תוך התעלמות מוחלטת מצורכי החקלאים ובקשותיהם.

מצ"ב מכתב העותרת 6 מיום 24.11.05 בעניין סיומו הכפוי של מסיק הזיתים ומסומן ע/12.

מכתב זה נותר ללא מענה.

117. עדות מצולמת להשפעת הגדר על מסיק הזיתים סיפק מר איברההים שטארה מהכפר עזון, הבעלים של שתי חלקות זיתים שנשארו מעבר לגדר, לארגון "בצלם" בחודש ינואר 2006. מר שטארה עצמו מבוגר וחולה ואינו יכול לעבד את אדמתו. לפועלים צה"ל לא מרשה להיכנס. מאז הוקמה הגדר יורד לטמיון כל שנה יבול שממנו ניתן היה להפיק טון שמן זית. להלן העדות:

"יש לי בעזון 400 דונם. 400 דונם, זיתים. נטועים בעצי זית. מצד מערב יש לי שתי חלקות. בערך 100 דונם. הגיעה הגדר ולקחה את הכל. אני הולך לאדמה. יש לי אישור. אבל אני לא יכול לעבוד. אני בן 78. הם נותנים לי אישור. אבל לפועלים שלי לא נותנים. בגלל הגדר הזאת, הפועלים לא יכולים להגיע ולקטוף את הזיתים. אין פועלים. לא מאפשרים לפועלים שלי לעבוד. אני מבוגר מדי לעבוד. בגלל זה אני מפסיד בכל שנה טון שמן זית. מאז שהקימו את הגדר, המצב של הפועלים הדרדר. לא מאפשרים להם להיכנס, לחרוש, לנטוע, למסוק זיתים. אז המצב שלהם מחמיר כמוני. אני הפסדתי וגם הם הפסידו."

http://www.btselem.org/Hebrew/Video/20060130_Separation_Barrier_Testimony_of_Ibrahim_Shatarah.asp

118. בחודש מאי 2003 פורסם דו"ח ועדת מומחים, אשר נכתב בהנחיית הבנק העולמי, אונסקו, ארה"ב, האיחוד האירופי ונורבגיה, ונועד לבדוק את ההשפעות הצפויות של מכשול ההפרדה על הישובים הפלסטינים הסמוכים לקו הירוק. על פי הדו"ח, ישובים אלה סבלו

מאז פרוץ אינתיפאדת אל-אקצא מהידרדרות במצבם הכלכלי נוכח המגבלות החמורות על הכניסה לישראל ונוכח צמצום המסחר עמה, עד כדי ביטולו. הקמת הגדר בתוואי הנוכחי הנחיתה על התושבים מהלומה כלכלית נוספת, והיא שומטת את הקרקע, תרתי משמע, תחת שארית פרנסתם מחקלאות.

119. על פי הדו"ח, התנובה הממוצעת באזור זה הגיעה בשנת 2000 לכ-430,000 דולר לק"מ רבוע של קרקע חקלאית (עמ' 11, סעיף 24). כעת באה גדר ההפרדה ומונעת פרנסתן של אלפי משפחות מקרקע פורייה זו שבבעלותן.

120. אחוז האבטלה באזורים אשר נפגעו מהקמת הגדר, עמד כבר בשנת 2001 על כ-39.3%. הדו"ח מוסיף, כי מנתונים, שפרסם הבנק העולמי בשנת 2001, עולה כי בסוף שנת 1997 חיו 21.9% מתושבי אזור זה מתחת לקו העוני. (עמ' 31).

121. עוד צופה הדו"ח, כי נוכח תוואי הגדר המבודד תושבים פלסטינים רבים מבתי הספר, ממרפאות ומשירותי רווחה, תיפגע בהכרח פגיעה קשה רמת החינוך והשירותים הרפואיים באזורים אלו (עמ' 12, עמ' 40-41 לדו"ח).

THE IMPACT OF ISRAEL'S SEPARATION BARRIER ON AFFECTED WEST BANK COMMUNITIES, May 4th 2003

כפי שפורסם באתר המשרד לתיאום עניינים הומניטריים באו"ם - www.reliefweb.int/hic-opt/docs/HEPG/Wallreport.pdf

העמודים הרלבנטיים מהדו"ח מצורפים ומסומנים כנספח ע/13.

122. דו"ח חדש של UNOCHA ו-UNRWA שעומד להתפרסם בימים הקרובים מתמקד בגישת הפלסטיניים לאדמות החקלאיות שמעבר לגדר ההפרדה. הדו"ח מבוסס על עבודת שטח מאומצת שנערכה בין השנים 2004-2005 ועל ניתוח עומק של 7,995 בקשות להיתרים שהוגשו בנפת קלקיליה. הדו"ח מכסה 28 קהילות פלסטיניות הממוקמות בצד המזרחי של גדר ההפרדה שתושביהן חייבים להשיג היתר בכדי להגיע אל אדמותיהם בצד המערבי של הגדר. 27 מקהילות אלה נמצאות בנפת קלקיליה ובנפת טולכרם ואחת בנפת סלפית. בערך 180,000 תושבים חיים בקהילות אלה. שטח האדמות שנותר בצד המערבי של הגדר בנפת קלקיליה ובנפת טולכרם הוא יותר מ-85,000 דונם שמרביתן אדמות חקלאיות.

123. הממצאים העיקריים של הדו"ח הם כלהלן:

- השטחים שבין הגדר לקו הירוק נהפכו לבלתי נגישים בפני מרבית האוכלוסיה הפלסטינית בגדה המערבית (להלן – השטחים הסגורים).

- פלסטינים החיים בסמוך לגדר נתקלו בקשיים משמעותיים שהחריפו עם הזמן בגישה לאדמותיהם החקלאיות שמעבר לגדר. הדבר גורם לאובדן משמעותי של הפרנסה מחלקאות ולעליה ברמת האבטלה באזורים הסמוכים לגדר ההפרדה.
- האדמות בשטחים הסגורים שמעבר לגדר נהפכות לפחות ופחות מניבות. במידה הוכלת וגוברת, אדמות אלה אינן מעובדות, או שבגלל הגישה המוגבלת, החקלאים בחרו בגידולים חקלאיים המצריכים פחות טיפול (כמו חיטה) אולם מניבים הרבה פחות מגידולים שנזרעו לפני הקמת הגדר (כמו עגבניות ומלפפונים).

הסיבות העיקריות לממצאים אלה הן הקמת הגדר בתוך הגדה המערבית ובסטייה מהקו הירוק, הקשחת משטר ההיתרים ואי-מהימנות משטר השערים.

ראו עמ' 8 לדו"ח המצורף ומסומן ע/14.

124. **הקשחת משטר ההיתרים:** בנפת קלקיליה, נרשמה עליה באחוזי הבקשות להיתרים שנדחות: מכ-25% אחוזי דחייה בתחילת 2005 לכ-38% אחוזי דחייה בחודש יולי 2005: עליה של 13%.

הסיבות הביטחוניות נהפכו לפחות מרכזיות לדחיית בקשות להיתרים. תחת זאת, הוכחת בעלות או זיקה ישירה לבעל האדמה נהפכה לקושי המשמעותי. בחודש ינואר 2005 עמד אחוז הסירוב לבקשות להיתרים בנימוק של אי-הוכחת בעלות או זיקה לבעל האדמה על 11% בנפת קלקיליה. בחודש יולי 2005 עלה אחוז הסירוב לבקשות להיתרים מהטעם האמור ל-65%: עליה של 54%.

הנפגעים העיקריים מהשינוי בנימוקים לסירוב הם חקלאים ששכרו אדמה, עובדים, בני זוג והקרובים של הבעלים מדרגה שניה (כגון נכדים). בחיצי השני של 2005, בערך 50% מאנשים אלה סורבו להיתרים מהטעם שלא הוכיחו זיקה או בעלות לאדמות, לעומת 9% מבעלי האדמות שסורבו. הדבר השפיע לרעה על בעלי האדמות שנסמכו בעבר על בני משפחתם המורחבת ו/או על עובדים לעיבוד האדמות.

ראו עמודים 8-9 לדו"ח המוצורפים ומסומנים ע/14.

125. **אי-מהימנות השערים בגדר ההפרדה:** על פי הדו"ח, אפילו עם היתר, גישתם של החקלאים לאדמתם אינה מובטחת, משום ששערי הגדר מתופעלים בצורה לא סדירה וההגבלות על שעות פתיחת השערים מגבילות את זמן שהיית החקלאים בשטחים הסגורים.

בחודש אוקטובר 2005, רק 21 מתוך 42 השערים בנפת קלקיליה, טולכרם וסלפית היו פתוחים בפני פלסטינים בעלי היתר מתאים. מאז שנת 2003 ועד היום, מעמד השערים שונה תדיר- שערים שהיו פתוחים בעבר הומרו לשערים עונתיים, שערים אחרים נסגרו לחלוטין, ושערים שהיו סגורים נפתחו מחדש.

ראו עמודים 27-28 מהדו"ח, ובהן רשימה של השערים בגדר ההפרדה, ייעודם, שעות פתיחתם וזכויות הגישה בהם. העמודים מסומנים ע/14.

כמובן, השערים מרוחקים מהאדמות החקלאיות. בשל ניתוק האדמות החקלאיות כתוצאה מהגדר, רבים מהחקלאים נאלצים להגיע לאדמתם דרך מעבר באדמות השייכות לחקלאים אחרים. בכפר גיוס למשל, יש כיום רק שני שערים למעבר לאדמות, מקום שבעבר היו עשר דרכים חקלאיות.

שערים חקלאיים נפתחים בדרך כלל שלוש פעמים ביום, למשך 20 דקות עד לשעה. בעקבות אירועים ביטחוניים, השערים נסגרים למשך מספר ימים.

בדרך כלל טרקטורים ורכבים חקלאיים אינם מורשים לעבור את השערים. החקלאים נאלצים ללכת ברגל או להשתמש בחמורים כדי להגיע לאדמותיהם ולהעביר את התוצרת.

כל היתר תקף לשער מסוים. לחלק מהחקלאים מספר השער שנקוב בהיתר שגוי וכניסתם בשער הקרוב לאדמתם תלויה בשיקול דעתו של החייל. ראו עמוד 9 לדו"ח המצורף ומסומן באות ע/14.

126. **לסיכום:** ההערכות לענין השפעות הגדר התממשו. כיום, לצורך קיומם הבסיסי מוצאים עצמם תושבי הכפרים שמשני עברי הגדר תלויים תלות מוחלטת בפתיחתו ובסגירתו של שער אחד מסויים. התושבים תלויים בשער להגעתם לאדמותיהם החקלאיות, לפרנסתם ולקיומם, להגעה לעבודתם או לספסל הלימודים, אל קרובי משפחתם, אל הטיפול הרפואי השוטף ואל הטיפול הרפואי הדחוף. וכל זה בנוסף למגבלות הנובעות ממשטר ההיתרים.

3. הטיעון המשפטי

3.1 מבוא

127. ההגבלות הגורפות שהטיל המשיב על תנועת הפלסטינים, מאז השלמת הבנייה של מכשול ההפרדה בין סאלם לאלקנה, גרמו לשפל חסר תקדים במצב הכלכלי של תושבי הכפרים הסמוכים למכשול ושל אלה שהגדר הוקמה על אדמתם.

128. המדיניות הקמצינית שהמשיב נוהג בה ביחס לפתיחת השערים יוצרת אבטלה, שמימדיה חסרי תקדים. מדיניות זו מונעת מעובדים להגיע באופן סדיר למקומות עבודתם,

מחקלאים להגיע אל האדמות החקלאיות ומסוחרים להעביר תוצרת לשווקים, ובכך היא משתקת את המסחר והתעשייה.

129. מעבר לפגיעה בכלכלה, מדיניות סגירת המעברים פוגעת בתפקודה של מערכת החינוך ובזכויות התושבים לקבלת חינוך וטיפול רפואי נאותים.

130. כמו כן, סגירת המעברים ניתקה קשרים בין תושבי הכפרים לבני משפחותיהם וחבריהם, הנמצאים מעברה השני של הגדר.

131. בתגובה לעתירות שהוגשו בענין גדר ההפרדה, בעת שהיתה בבנייה במהלך שנת 2002, הודיע המשיב לבית המשפט, כי יוקמו מעברים בגדר על מנת למזער פגיעת הגדר באוכלוסיה האזרחית ולאפשר לאוכלוסיה לנהל אורח חיים תקין (ראו סעיף 4 לעיל ונספח 1/ע). עתירה זו מכוונת כנגד אי-עמידת המשיב בהבטחתו זו.

132. אין להבין מהעתירה שהעותרים משלימים עם קיומו של מכשול ההפרדה עצמו בתוואי שבו הוקם או עם חוקיותו. כנגד תוואי זה הגישו עתירות נפרדות. עתירה זו מצמצמת עצמה נגד מדיניות פתיחת המעברים במכשול ההפרדה, כל עוד הוא עומד על תוואי המפריד בין פלסטינים למרחב מחייתם.

133. יודגש, כי אלמלא היתה הגדר מוקמת בתוך שטח פלסטיני, באופן שמפריד בין חקלאים לאדמותיהם, בין כפרים למקורות המים שלהם, בין תלמידים לבתי ספרם, בין עובדים למקור פרנסתם, בין חולים לרפואתם, עתירה זו לא היתה באה לעולם. אך משנקבע תוואי הגדר בתוך השטחים הכבושים ובתוך מרחב המחיה של רבבות פלסטינים, המתגוררים בישובים הסמוכים לגדר, חלה על המשיב החובה לאפשר מעבר סדיר ושוטף של האוכלוסיה הפלסטינית, החיה משני עברי הגדר, באופן שיאפשר לה לנהל אורח חיים תקין.

3.2 החובה לאפשר לאוכלוסיה האזרחית לקיים אורח חיים תקין

134. תקנה 43 לתקנות הנספחות לאמנת האג בדבר דיני המלחמה ביבשה משנת 1907 (להלן: "אמנת האג") מטילה על המדינה, ככוח כובש, החובה להבטיח את שלומם וביטחונם של התושבים הפלסטינים, תושבי השטח המוחזק.

135. אין המפקד הצבאי יוצא ידי חובתו בדאגה לבטחון האזור בלבד. המשיב אחראי על שמירת הסדר הציבורי והבטחת ניהול חיים תקינים של האוכלוסיה האזרחית ככל האפשר, באיזור שבשליטתו האפקטיבית. על המפקד הצבאי באזור מוטלת האחריות לחיי התושבים ולאיכות חייהם מכל ההיבטים של חיי אדם בחברה מודרנית.

- בג"צ 393/82 ג'מעית אסכאן אלמעלמון נ' מפקד כוחות צה"ל, פ"ד לו (4) 785, 798-797.
- בג"צ 202/81 טביב ואח' נ' שר הבטחון ואח', פ"ד לו (2) 622, 629.
- בג"צ 3933/92 ברכאת נ' אלוף פיקוד המרכז, פ"ד מו (5) 1, 6.
- בג"צ 493, 69/81 אבו עיטה ואח' נגד המפקד איו"ש ואח', פ"ד לו (2) 197, 309 - 310.
136. בבג"צ 256/72 חברת החשמל למחוז ירושלים בע"מ נ' שר הבטחון, פ"ד כז (1) 124, נקבע:

"חובותיו וזכויותיו של שלטון צבאי מוגדרות על-פי צרכיו הצבאיים שלו עצמו מצד אחד, ומצד שני על-פי הצורך להבטיח ככל האפשר את חייהם התקינים של האוכלוסיה המקומית (וראה בג"צ 337/71, שם, בע' 582-581). בנתון לצרכים אלה חייב השלטון הצבאי לכבד את החוקים הקיימים ואת זכויותיהם הקנויות של התושבים בשטח שלטונו. ברוח זו מחייב אותו סעיף 43 של כללי האג"להבטיח ככל האפשר את הסדר והחיים של הציבור, תוך כיבוד החוקים הנוהגים בשטח, אלא אם קיימת מניעה מוחלטת לכך". ראו שם בעמ' 139-138.

137. כפי שפורט בפרק העובדתי, סגירת השערים ואי-מתן אפשרות לתושבי הכפרים להגיע באופן סדיר אל אדמותיהם החקלאיות, אל מקורות המים, אל מקורות פרנסתם, אל השווקים לרכישת מצרכיהם, אל מוסדות החינוך או אל מוסדות הבריאות, מחבלים בכל אורחות חייהם של התושבים, ומהווים הפרה בוטה של החובה הנ"ל. המשפט ההומניטרי הבינלאומי מגביל את סמכותה של המדינה הכובשת לפגוע פגיעה גורפת וממושכת במערכות החיים של האוכלוסיה הכבושה. איסור זה נגזר מתקנה 43 לאמנות האג. ראו בג"צ ג'מעית אסכאן אלמועלמין לעיל, בעמ' 789.

138. מהרגע שהקים הממשל הצבאי מכשול פיזי בתוך אזורים מיושבים של השטח הכבוש, מוטלת עליו חובה בלתי מסויגת להבטיח את המעבר השוטף של אוכלוסיה אזרחית משני עברי מכשול זה, מעבר הנדרש לקיום אורח חיים תקין ואף לסיפוק צורכי הקיום של האוכלוסיה האזרחית.

3.3 פגיעה בזכויות יסוד של האוכלוסיה האזרחית

139. מדיניות סגירת המעברים פוגעת בכל היבטי החיים של האוכלוסיה האזרחית, ובתוך כך בזכויות יסוד של תושבי הכפרים והעיירות הסמוכים לגדר. בית המשפט הנכבד עמד על הפגיעות כתוצאה מניתוק החקלאים מאדמתם והכפפתם למשטר מעברים בפסק הדין בבג"צ 2056/04 מועצת הכפר בית סוריק ואח' נ' ממשלת ישראל ואח', פ"ד נח (5) 807 (להלן - "עניין בית סוריק") כלהלן:

"משטר זה יוצר תורים ארוכים למעברי החקלאים עצמם; הוא מקשה כל מעבר רכב (דורש רישוי משלו ובדיקה), ומרחיק את החקלאי מאדמותיו (שכן לכל אורך התוואי על-פי הצו שלפניו מתוכננים שני שערים יומיים בלבד). חייו של החקלאי משתנים ללא הכר כתוצאה מכך. אכן, תוואי גדר הפרדה פוגע קשות בזכות הקניין שלהם

ובחופש התנועה שלהם. פרנסתם נפגעת קשות. מציאות החיים הקשה ממנה הם סובלים עד כה (בין השאר לאור האבטלה הרבה השווה במקום) תלך ותחריף.”

ראו פסקה 60 לפסק הדין בעניין בית סוריק (ההדגשה לא במקור).

בהתייחסו לאמצעים בהם נקט המשיב, של יצירת משטר היתרים ומעברים לצמצום הפגיעה בחקלאים, קבע בית המשפט הנכבד, כי “משטר הרישוי והשערים שנקבעו על ידי המפקד הצבאי אינו פותר פגיעה זו” (שם, עמ' 845).

בית המשפט הנכבד ממשיך וקובע:

“משטר הרישוי שהמפקד הצבאי מבקש לקבוע ואשר הוחל על שטחי קרקע רבים, אין בכוחו למנוע או להפחית באופן משמעותי את ממדיה של הפגיעה הקשה בחקלאיים המקומיים. האפשרות להגיע לאדמות תלויה באפשרות לחצות שערים, שהמרחק ביניהם רב ושאינם פתוחים כל העת. בשערים ייערכו בדיקות ביטחוניות, דבר שעלול למנוע מעבר כלי רכב, ואשר יצור מטבע הדברים תורים ארוכים ושעות המתנה רבות. כל אלה אינם עולים בקנה אחד עם יכולתו של חקלאי לעבד את אדמתו.”

ראו פסקה 82 לפס"ד בעניין בית סוריק (ההדגשה אינה במקור).

ולעניין כל קטעי הגדר שנמצאו בלתי מידתיים בפרשת בית סוריק ציין בית המשפט הנכבד, כי “פגיעתה של גדר הפרדה אינה מצטמצמת אך בפגיעה באדמות התושבים ובגישתם אליהן. הפגיעה היא רחבה יותר. היא משתרעת על מירקם החיים של האוכלוסיה כולה” (שם, עמ' 861).

3.3.1 פגיעה בחופש התנועה

140. חופש התנועה הוא זכות יסוד. הפגיעה בחופש התנועה גוררת פגיעה חמורה ביותר בכבודו של האדם, בהיותה שוללת כמעט כליל את האוטונומיה האישית של האדם.

על מעמדו של חופש התנועה ראו דברי הנשיא ברק בבג"צ 5016/96 חורב ואח' נגד שר התחבורה ואח', פ"ד נא(4) 1, 49 ו-59.

141. הפגיעה בזכות זו, הנמנית על צרכיה הבסיסיים של חברה, הינה דרסטית ביותר בהיותה מגבילה את תנועת התושבים בתוך אזור מגוריהם, להבדיל ממניעת יציאתם אל שטח מדינות אחרות. ראו בג"צ 448/85 דאהר ואח' נ' שר הפנים, פ"ד מ(2) 701, 708.

יצוין, כי אף הנורמות הבינלאומיות הבחינו בין הזכות לנוע בתוך המדינה לבין הזכות לצאת את גבולותיה.

ראו ההכרזה האוניברסלית על זכויות האדם משנת 1948, ס' 13(1); האמנה הבינ"ל לזכויות אזרחיות ופוליטיות משנת 1966, ס' 12; האמנה הבינ"ל בדבר ביעורן של כל צורות האפליה הגזעית משנת 1966, ס' 15(ד)(1).

142. חופש התנועה כולל גם את הצורך להבטיח תנועה תקינה של כלי תחבורה. תושבי הכפרים הנדרשים לחצות את הגדר במעברים לצרכים שונים, מנועים במרבית המקרים מלעשות כן בעזרת כלי רכב.

143. השימוש בכלי רכב פרטי הוא אמצעי חיוני לקיום הכלכלה והמשק ולסיפוק צרכים חברתיים ותרבותיים של הכלל והפרט. במיוחד באזור כגדה המערבית, בו אין תחבורה ציבורית סדירה. מניעת השימוש בכלי רכב באופן גורף ובלתי פרופורציונלי משמעה הקפאת החיים ואף חזרה לתקופות קדומות, בהם תושבים נאלצו ללכת מרחקים ארוכים ברגל או להיזקק לחמורים.

הפגיעה בזכויות יסוד נוספות

3.3.2

144. הפגיעה בחופש התנועה גוררת פגיעה בזכויות יסוד נוספות של האוכלוסיה האזרחית.

145. מניעת מעבר סדיר ושוטף של חקלאים ושל כלי רכב להעברת ציוד וסחורה, וכן ההגבלה החמורה על יכולתם של בעלי מקצועות אחרים להגיע למקומות עבודתם, פוגעות פגיעה אנושה בזכות לפרנסה ולקיום בכבוד. זכות זו מהווה חלק מכבוד האדם, המעוגן בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (בג"ץ עמותת מחויבות לשלום וצדק חברתי ואח' נ' שר האוצר ואח' (טרם פורסם), (ראו פסקה 14 לפסה"ד), וכן היא מעוגנת במשפט הבינלאומי ההומניטרי והכללי (ראו סעיף 39 לאמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה; סעיפים 6 ו-11 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות).

146. מניעת תושבי הכפרים מלהגיע אל אדמותיהם ע"י נעילת השערים מהווה פגיעה חמורה ביותר בקניינם של התושבים וביכולתם לנצל את הקרקעות שברשותם. אי-יכולתם של החקלאים לעבד את אדמותיהם, לשתול שתלים וזרעים, להשקותם, לקצור את היבולים ולשווק את התוצרת החקלאית פוגעת בערכה העיקרי של האדמה החקלאית, הוא היכולת להניב ממנה פירות ולשווקם לצורכי מחיה. במצב דברים זה הופכות האדמות החקלאיות מנכס מניב הכנסה לנטל כלכלי.

147. הגבלת האפשרות להגיע אל האדמות שמעבר לגדר באופן שוטף וסדיר ולבצע בהן את העבודות הדרושות לתחזוקן ולהגנתן מפני פגעים – כמו שריפות – אף היא פוגעת קשות ביכולת הבעלים לשמור על קניינם ועל ערכו.

148. זכות הקניין מוכרת כזכות חוקתית (סעיף 3 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו). המשפט הבינלאומי ההומניטארי מעניק הגנה מיוחדת ומפורשת לרכושם של התושבים המוגנים, ומגביל את הפגיעה בו לנסיבות חריגות ומוגדרות.

149. תקנה 46 באמנת האג קובעת את חובתו של הכוח הכובש "לכבד" רכוש פרטי, ואוסרת על החרמתו. סעיף 53 לאמנת ז'נבה אוסר הריסה של רכוש. סעיפים 52 לתקנות האג ו-53 לאמנת ז'נבה קובעים את הנסיבות היחידות, שבהן מותר לכוח הכובש לפגוע ברכוש פרטי. לאיסור על החרמת רכוש אין כל חריג.

150. ההגבלות הקיצוניות על הגישה לאדמות שנותרו מעבר לגדר פוגעות אנושות ביכולת הבעלים להפיק הנאה כלכלית מהן, והן בגדר החרמה בפועל שאסורה על פי המשפט הבינלאומי שחל באזור. בנוסף, הגבלות אלה יוצרות חשש ממשי מפני אובדן פורמאלי של הזכויות בקרקעות אלה, בהתבסס על חוק הקרקעות העותומאני, בעקבות חוסר-יכולת לעבדן, כאשר מדובר לרוב בקרקעות שאינן מוסדרות.

151. ויודגש, על פי המשפט הבינלאומי המינהגי, החרמה או הפקעה אינן רק הכרזה, שמטרתה הפקעת זכויות קנייניות, כמו הפקעה ישירה, פורמאלית, או העברה כפויה של זכויות קנייניות לטובת המדינה או הכוח הכובש. כהחרמה או הפקעה ייחשבו גם התערבות, ששוללת או מגבילה את שימוש הבעלים בקניין, ואשר גורמת לשלילה חלקית או מלאה של זכות הבעלים לשימוש או להפקת הנאה כלכלית סבירה מזכויותיו הקנייניות. על כן, כל מעשה, ובמקרים מסוימים אף מחדל של אי-הגנה, ששולל או מגביל את זכות הבעלים להפיק הנאה כלכלית מקניינו, כמוהו כהפקעה או החרמה (להבדיל מתפיסה זמנית לצרכי הצבא הכובש או לצרכים צבאיים הכרחיים), שאסורות על פי המשפט הבינלאומי ההומניטארי החל באזור.

לעניין זה ראו פסק דינו של בית הדין הבינלאומי, שהוקם בעקבות המהפכה באיראן, ואשר הוסמך לדון בתביעות של אזרחים אמריקאיים בגין נכסים, שהופקעו במהלך ולאחר המהפכה. בית הדין קבע לעניין הגדרת הפקעה במשפט הבינלאומי כלהלן:

"It is recognized by international law that measures taken by a State can interfere with property rights to such an extent that these rights are rendered so useless that they must be deemed to have been expropriated, even though the State does not purport to have expropriated them and the legal title to the property formally remains with the original owner."

Starret Housing Corp v. Iran, 4 Iran-United States Claims Tribunal Rep. 122, 154 (1983)

152. בכפרים רבים, המצויים במרחב התפר או הסמוכים לו מהצד המזרחי של הגדר, אין בתי ספר לתלמידי הכפר. ברוב המקרים התלמידים נאלצים להגיע לכפרים הסמוכים או לערים הגדולות על מנת לזכות בחינוך, ולצורך כך לעיתים עליהם לחצות את הגדר. ברם, סגירת המעברים בשעות, בהן התלמידים והמורים אמורים לעבור מן הכפרים אל בתי הספר ומן בתי הספר חזרה אל הכפרים, פוגעת בזכות התלמידים לחינוך ובתפקודה של מערכת החינוך בכלל. הזכות לחינוך מעוגנת בסעיף 50 לאמנת ג'נבה, בסעיף 13 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות משנת 1966 וכן בסעיף 28 לאמנה בדבר זכויות הילד משנת 1989.

153. אחת ההשלכות החמורות ביותר של מדיניות ההגבלות היא הפגיעה באנשים, הזקוקים לטיפול רפואי ואינם יכולים להגיע אל מרכזי הטיפול השונים בתוך זמן סביר. הזכות לקבלת טיפול רפואי נאות מעוגנת בסעיף 14(1) לפרוטוקול ה-I לאמנת ג'נבה הרביעית. סעיף 55 לאמנת ג'נבה הרביעית מחייב את המדינה הכובשת להבטיח במלוא האמצעים שברשותה את אספקת המזון והציוד הרפואי לאוכלוסייה. גם סעיף 12 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות משנת 1966 וסעיף 1(1) להכרזה האוניברסלית בדבר זכויות האדם, 1948 מגינים על זכות זו.

154. בנוסף לאמור, סגירת המעברים ניתקה את הקשרים של תושבי הכפרים עם בני משפחותיהם וחבריהם, הנמצאים מעברה השני של הגדר. הזכות לקשרי משפחה הינה זכות טבעית וחוקתית, בבחינת ביטוי לקשר הטבעי בין הורה לילד או אח לאחות. הזכות לחיי משפחה ואף לחיי חברה תקינים על כלל היבטיהם השונים מוגנת ע"י המשפט הבינלאומי ההומניטרי ואף ע"י חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (ראו ע"א 7155/96 פלוני נ' היועמ"ש פ"ד נא(1) 160, 175). סעיף 27 לאמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי המלחמה מגן על זכותה של האוכלוסייה האזרחית ליחס של דרך ארץ לכבודם, לזכויותיהם המשפחתיות, לאמונתם ולפולחנם, לנימוסיהם ומנהגיהם. סעיף 46 לאמנת האג 1907 קובע כי יש לכבד את כבוד המשפחה וזכויותיה. כך גם קובע סעיף 23 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות, 1966.

3.4 חוסר סבירות וחוסר מידתיות של המדיניות אותה מנהיג המשיב

155. מדיניות המשיב, כפי שתוארה לעיל, לפתוח רק חלק המעברים בגדר ההפרדה, לפרקי זמן קצרים ביותר ובשעות משתנות, לוקה על פניה בחוסר מידתיות ובחוסר סבירות.

3.4.1 חוסר מידתיות

156. כאמור, מטרתו המוצהרת של מכשול ההפרדה היא להגביל מעבר של מפגעים מהשטחים הכבושים אל שטח מדינת ישראל, על מנת להגן על חייהם של תושבי המדינה. אלא מאי,

מדיניות המשיב מגבילה, ולעיתים קרובות מונעת לחלוטין, את כניסתם של תושבי הכפרים הסמוכים לגדר, **לא לשטח מדינת ישראל, אלא לשטחים הכבושים עצמם - לאדמותיהם החקלאיות ולערים ולכפרים הסמוכים**, אשר הקשר היומיומי עימם חיוני לאוכלוסיה לצרכים שונים.

157. ההגבלות הקיצוניות, שמטיל המשיב על שעות המעבר של תושבים בשערים, וצמצום מספר השערים שנפתחים בכלל, אינם נחוצים להגשמת תכליתו של המכשול.

158. בית המשפט כבר הכיר, בפסיקותיו בעניין גדר ההפרדה, בפגיעה הקשה שגורמת הגדר בתושבים הפלסטינים ובזכויות יסוד שלהם, וחייב את הרשויות האחראיות על קביעת תוואי הגדר לנהוג במידתיות ולצמצם את הפגיעה בתושבים למינימום הנדרש כדי להגשים את תכליתה הבטחונית של הגדר (**ראו פסקי הדין בפרשת בית סוריק בפרשת מראעבה**). העקרונות, שקבע בית המשפט לענין קביעת תוואי הגדר, חלים באותה המידה על מדיניות המעברים, שמונהגת לאורך תוואי של גדר קיימת, שאין חולק על פגיעתו הקשה במרקם חיי התושבים.

159. המשיב יכול להגשים את תכלית הגדר ע"י קיום פיקוח על המעברים, באופן שמחד גיסא ימנע כניסתם של מפגעים אל שטח המדינה, ומאידך גיסא יקטין באופן משמעותי את הפגיעה באוכלוסיה האזרחית.

160. ואולם המשיב נקט בצעד הקל ביותר להשגת המטרה: סגירת השערים ללא "שוער", וע"י כך ניתוק האוכלוסיה מסביבתה ומצרכיה החיוניים ללא כל אפשרות להידברות. זאת, מאחר שהמעברים אינם מאוישים למעט בשעות פתיחתם, שברוב המקרים הן מוגבלות ביותר, כפי שתואר לעיל.

161. אמנם הצבת גורם אנושי דורשת הקצאת משאבים גדולים יותר מאשר סגירה הרמטית של השערים ברוב שעות היום, ואולם אין שיקול זה מצדיק אמצעי, שהוא בלתי מידתי באופן קיצוני.

162. בית משפט נכבד זה פסק לא אחת, כי קשיים לוגיסטיים ותקציביים אין בהם כשלעצמם, כדי להצדיק פגיעה של ממש בזכויות אדם או התעלמות מהן.

ראו בג"צ 4541/94 מילר נ' שר הבטחון, פ"ד מט(4) 94, 122, שם קבעה השופטת שטרסברג-כהן:

”חברה המכבדת את ערכי היסוד שלה ואת זכויות היסוד של חבריה צריכה להיות מוכנה לשלם מחיר סביר על מנת שערך השוויון לא יעמוד ככלי ריק מתוכן, אלא יקבל ביטוי ויישום הלכה למעשה.”

ראו עוד בג”צ 2753/03 קירש נ’ ראש המטה הכללי של צה”ל, פ”ד נז(6) 359, 372, פיסקה 9 לפסק דינה של השופטת דורנר; עע”א 4463/94 גולן נ’ שב”ס, פ”ד נ(4) 136, 169-171; וכן א’ ברק בספרו פרשנות במשפט - פרשנות חוקתית (תשנ”ד), עמ’ 526-528.

חוסר סבירות

3.4.2

163. בבואו להפעיל את שיקול הדעת הנתון לו, חובה על המשיב לאזן בין השיקולים הצבאיים, הדורשים פיקוח על מעבר האוכלוסיה הפלסטינית במעברים, לבין שיקולים הנוגעים לפגיעה באוכלוסיה אזרחית.

ראו בג”צ 358/88 האגודה לזכויות האזרח בישראל ואח’ נ’ אלוף פיקוד המרכז ואח’, פ”ד מג (2) 529, 538.

164. לא ניתן להצדיק שיתוק חיי האוכלוסיה האזרחית וכליאתה במנותק מסביבתה המשפחתית-חברתית, מאדמותיה החקלאיות, מהשווקים, ממקורות פרנסתה, ממוסדות החינוך וממוסדות הבריאות, בטענה שזהו האיזון הראוי להשגת הבטחון.

165. המשיב ככל הנראה לא שקל את הפגיעה הקשה בזכויות האדם הנגרמת יומיום מסגירת המעברים, ולחלופין לא נתן את המשקל הראוי לפגיעה האמורה. אחרת, קשה להסביר כיצד הנהיג מדיניות זו.

166. בין מכלול השיקולים, שעל המשיב היה לקחת בחשבון, נמצאת גם העובדה, כי גדר ההפרדה והשערים אינם תופעה חולפת כלל ועיקר. כל עוד הגדר קיימת, האוכלוסיה האזרחית תהיה תלויה בשערים בכל היבטי חייה היומיומיים. יצויין, כי השיקולים, שיש לשקול כאשר מדובר בהגבלות, המוטלות לתקופת זמן מוגבלת, הינם שונים בתכלית מהשיקולים בעניין הגבלות, המוטלות לתקופה ממושכת. גם אם ישנם שיקולים דומים ו/או זהים, הרי שהמשקל שיש ליתן להם בכל מקרה ומקרה הוא משקל שונה. במקרה שמדובר במצב, השורר לתקופת זמן ממושכת וארוכה, יש ליתן יותר משקל לשיקולים בדבר רווחת האוכלוסיה והמשך חייהם הנורמליים והסדירים של התושבים.

ראו בג”צ 5820/91 האב סמואל פאנוס ואח’ נ’ דני יתום ואח’ תק-על92(1), 270;

וכן בג"צ 660/88 אגודת "אינש אל-אוסרא" ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון, פ"ד מג(3) 673, 677-678.

167. יודגש, כי סגירת השערים אינה בגדר פגיעה בנוחות אלא פגיעה בזכויות אדם בסיסיות, שהמשך הפגיעה בהן עלול לסכן את הקהילות, המתגוררות בסמוך לגדר. אין צורך לומר שהפגיעה הממושכת אף גורמת להצטברות כעס, תסכול, עוני ומרירות שאינם משרתים אינטרס כלשהו, בוודאי לא את האינטרס הבטחוני.

3.5 המשיב מפר את התחייבויותיו בפני בג"צ

168. בבג"צ 8532/02 רשיד עבד אלסלאם סלמה ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל המערבית ואח' (לא פורסם), במסגרת התשובה לעתירה שהוגשה נגד צווי התפיסה להקמת הגדר בנפת קלקיליה, טען המשיב כי "הן בתכנון התוואי, והן בתכנית להפעלת המרחב, נעשה מאמץ למזער את הפגיעה בתושבים המקומיים... בקטע נשוא העתירה, בא לידי ביטוי מאמץ זה ... בהקמת מעברים במכשול על מנת לאפשר מעבר בין שני צדי המכשול, כדי למנוע פגיעה מיותרת בחופש התנועה של תושבי מרחב התפר ובשגרת חייהם, ועל מנת לאפשר עיבוד קרקעות שנמצאות מערבית למכשול על ידי מי שמתגורר מזרחית למכשול". (ההדגשות אינן במקור. ע. ב.).

העמ' הרלבנטי בתשובת המשיב מצורף לעתירה זו ומסומן כנספח ע/15.

169. התחייבויות מהסוג הזה ניתנו ע"י המשיב בכמה וכמה הזדמנויות: לדוגמא בג"צ 7784/02 סאאל עווי ראווי עבד אל האדי ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית ובג"צ 3771/02 המועצה המקומית של כפר א-ראס נ' המפקד הצבאי באזור יהודה ושומרון, יצחק איתן ואח'.

170. ניתן להניח, כי מתן התחייבות זו, לאפשר מעבר תושבים דרך הגדר, היווה חלק מהבסיס לדחיית עתירות, שהוגשו נגד התוואי של המכשול.

ראו לדוגמא פסק הדין בבג"צ 8172/02, 8532/02 אבתסאם מחמד אבראהים ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית מיום 14.10.02 (לא פורסם), המצורף לעתירה זו כנספח ע/16.

171. כעולה מהתיאור בפרק העובדתי לעיל, המשיב הפר את התחייבויותיו בפני בג"צ לאפשר מעבר תושבים דרך הגדר באופן שיקטין את הפגיעה בתושבים ובשגרת חייהם. בכך ניצל המשיב לרעה את העובדה, שבג"צ דחה עתירות, שהוגשו נגד תוואי המכשול הפוגע פגיעה קשה בזכויות האוכלוסיה האזרחית, על יסוד הבטחות שווא של המשיב לשמור על חופש התנועה של התושבים למרחב התפר ולשמור על שגרת חייהם. אין לדעת אם בעת שניתנו

הבטחות אלה עמדו מאחוריהן כוונות כנות, אולם כיום ניתן לומר בבטחון, שהן הופרו באופן בוטה, שיטתי ומתמשך, ודבר לא נותר לשמור על מרקם חייהם של התושבים שהגדר, על שעריה הסגורים לרוב, ניתקה אותם ממרחב מחייתם.

אשר על כן מתבקש בית המשפט הנכבד להפוך את הצו על תנאי למוחלט.

היום: 1 מרץ 2006

עאזם בשארה, עו"ד
ב"כ העותרים